

Ontwikkelagenda's

Gemeente Opsterland
juli 2019

Inhoud

Inleiding	2
Relevante Ontwikkelingen	2
Organisatieontwikkeling.....	4
Veranderopdracht Sociaal Domein.....	5
Ontwikkelagenda Inclusieve Samenleving	8
Ambitie 1. Inwoners zijn zo veel en zo lang mogelijk zelfstandig	9
Ambitie 2. Iedereen doet mee	13
Ambitie 3. Elk kind kan zich optimaal ontwikkelen	19
Ambitie 4. Opsterland is een gezonde leefomgeving	25
Ontwikkelagenda Leefbaarheid.....	29
Ambitie 5. Krêft van de mienskip wordt maximaal ingezet	32
Ambitie 6. Opsterland biedt een veilige leefomgeving voor inwoners, ondernemers en bezoekers	37
Ambitie 7. Opsterland biedt bereikbare basisvoorzieningen	41
Ambitie 8. Opsterland biedt een toekomstgericht woonbeleid.....	46
Ambitie 9. Opsterland biedt een aantrekkelijke leefomgeving	48
Ontwikkelagenda Duurzaamheid	53
Ambitie 10. Opsterland energieneutraal in 2035	54

Inleiding

Opsterland is een zelfstandige gemeente met 16 dorpen, waar het goed wonen is in een prachtig en afwisselend landschap. De verwachting is dat in de toekomst het aantal inwoners stabiel blijft, maar we te maken krijgen met ontgroening (minder jongeren) en vergrijzing (meer ouderen). Door meer ruimte te bieden voor nieuwe woningen, te investeren in aantrekkelijke dorpen met een sterke sociale samenhang willen we de krimp tegengaan en zo mogelijk doorgroeien naar een 30.000 plus gemeente¹. De gemeente wil deze uitdaging samen met de inwoners van Opsterland oppakken.

Omdat we niet alles tegelijk kunnen, zetten we in op het realiseren van drie grote opgaven. duurzaamheid, leefbaarheid en Inclusieve samenleving. Deze zijn uitgewerkt in deze ontwikkelagenda. Op basis van deze thema's hebben we 10 ambities geformuleerd. Hier gaan we de komende 4 jaren aan werken. Hier staan we als gemeente voor. De 10 ambities zijn:

Ontwikkelagenda Inclusieve Samenleving

Ambitie 1. Inwoners zijn zo veel en zo lang mogelijk zelfstandig

Ambitie 2. Iedereen doet mee

Ambitie 3. Elk kind kan zich optimaal ontwikkelen

Ambitie 4. Opsterland is een gezonde leefomgeving

Ontwikkelagenda Leefbaarheid

Ambitie 5. Krêft van de mienskip wordt maximaal ingezet

Ambitie 6. Opsterland biedt een veilige leefomgeving voor inwoners, ondernemers en bezoekers

Ambitie 7. Opsterland biedt bereikbare basisvoorzieningen

Ambitie 8. Opsterland biedt een toekomstgericht woonbeleid

Ambitie 9. Opsterland biedt een aantrekkelijke leefomgeving

Ontwikkelagenda Duurzaamheid

Ambitie 10. Opsterland energieneutraal in 2035

De agenda is tot stand gekomen met behulp van gesprekken met inwoners: een inwonersavond met ruim 60 inwoners en een koffietour door de gemeente. Ook is en wordt, samen met inwoners, nagedacht over het oprichten van een Denktank Opsterland die de samenwerking tussen inwoners, organisaties en gemeente in Opsterland verder wil versterken.

In de ontwikkelagenda wordt, op basis van het beeld van 2019, aangegeven wat we de komende jaren gaan doen om de ambities uit het coalitieakkoord waar te maken.

Op onderdelen is verder onderzoek nodig. Dit staat aangegeven in de ontwikkelagenda.

In het kader van de jaarrekening en begroting wordt jaarlijks verslag gedaan van de voortgang (jaarverslag) en concretere voorstellen gedaan in de Perspectiefbrief en begroting. De voorliggende ontwikkelagenda's zijn dus slechts een start van het proces.

---

¹ Uit coalitieakkoord *Brêge nei de takomst*

Leeswijzer

Alvorens we ingaan op de daadwerkelijke ontwikkelagenda's wordt in hoofdstuk 1 eerst ingegaan op relevante ontwikkelingen voor de toekomst waar we op in moeten spelen. In hoofdstuk 2 wordt stil gestaan de organisatieontwikkeling. Omdat er grote financiële uitdagingen zijn in het sociaal domein wordt specifiek ingegaan op de veranderopdracht in het sociaal domein.

Relevante Ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen

Er wonen 29.759 mensen in 16 dorpen op circa 23.000 hectare. In de omgevingsvisie 2015-2030 is aangegeven dat we er vooralsnog vanuit gaan dat de bevolkingsomvang van Opsterland tot 2030 ongeveer stabiel blijft: ergens tussen de 29.500 en de 30.500 inwoners (lichte krimp of lichte groei). Door de gezinsverdunding blijft het aantal huishoudens groeien, tot 2030 met 200 tot 700 huishoudens. Wat wel zeker is, is dat de bevolking van Opsterland gaat vergrijzen en ontgroenen: meer ouderen en minder jongeren. Tot 2030 zal het aantal 65-plussers in de regio met bijna 50% toenemen. De komende vijftien jaar hebben we te maken met een piek in het aantal actieve ouderen van 65 tot 75 jaar. Dat heeft de nodige effecten:

- verstopping woningmarkt, ouderen kiezen voor zelfstandig wonen in de eigen woning en woonomgeving;
- toename vraag naar (thuis)zorg en verpleeghuiszorg;
- grote vraag naar voorzieningen in de vrijetijdssector;
- groot reservoir aan vrijwilligers, nieuwe vormen van zelforganisatie, zorgcoöperaties, et cetera;
- rolstoel- en rollatorvriendelijke inrichting openbare ruimte en toegankelijkheid gebouwen.

Voor Opsterland ligt hier een grote uitdaging met financiële consequenties.

Toegenomen mobiliteit en individualisering

De mensen in de dorpen zijn steeds minder lokaal gebonden. Geholpen door de toegenomen mobiliteit en gedwongen door de schaalvergroting van voorzieningen leggen ze steeds grotere afstanden af om winkels, opleidingen, werk en vertier te bereiken. Dit gaat samen met de algemene individualiseringstrend en de ontwikkelingen van internet en social media die men ook in onze dorpen terug vindt. Men hecht steeds meer waarde aan zaken als autonomie, zelfontplooiing en privacy. Dit alles heeft gevolgen voor de sociale netwerken waarin mensen participeren en voor de voorzieningen en accommodaties die men gebruikt.

Een van de ontwikkelingen die daarmee samenhangt is dat vrijwilligers zich minder aan een vaste functie in een vereniging of organisatie willen binden, terwijl voor (korte) klussen en projecten vaak voldoende vrijwilligers te vinden zijn. Niet alle verenigingen en vrijwilligersorganisaties in de dorpen spelen adequaat op deze ontwikkeling in.

Technologische ontwikkelingen

De afgelopen decennia zijn er grote technologische ontwikkelingen geweest die de autonomie en zelfredzaamheid vergroten. Ze zorgen er ook voor dat mensen minder afhankelijk zijn van voorzieningen en sociale contacten in de buurt. Vrijwel iedereen beschikt tegenwoordig over een computer met internet. Al ontbreekt het in een aantal dorpen aan snel internet/ glasvezel.

Onderwijs, zorg, winkels, werk, informatie, vertier etc. zijn toegankelijker en beter bereikbaar geworden. Het ontmoeten krijgt een andere invulling (fora, social media). Deze technologieën zijn een belangrijk onderdeel van ons dagelijks leven geworden. Zo wordt de kwaliteit van de internetverbinding door bijvoorbeeld ondernemers meegewogen in het besluit om zich ergens al dan niet te (blijven) vestigen.

Inwoners willen meer invloed op hun eigen leven en leefomgeving.

Inwoners willen meer zeggenschap en invloed op hun eigen leven en leefomgeving. Zij hebben genoeg van bureaucratie en betuttelende regelgeving. Als overheid moeten wij hierop inspelen en samen met inwoners zaken oppakken.

Financiële ontwikkelingen

Vanaf 2015 zijn onder de noemer 'de drie decentralisaties' gemeenten vanaf 2015 bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor werk en inkomen, jeugdzorg en Wmo. Een omvangrijke klus, omdat nieuwe taken ingeregeld moesten worden terwijl de kwaliteit van hulp, zorg en dienstverlening moest verbeteren. De overdracht ging gepaard met een beperking van de budgetten.

Net als de meeste andere gemeenten heeft Opsterland te maken met forse tekorten in het sociaal domein. De grootste tekorten zien we bij de Jeugdwet.

Via de P10 en de VNG dringen wij bij het Rijk aan op meer budget. We onderbouwen dat door mee te doen aan benchmarks. Tegelijkertijd zetten we in op het verder doorvoeren van de transformatie in het sociaal domein. Om de zorg ook in de toekomst betaalbaar te houden wordt in de ontwikkelagenda inclusieve samenleving zoveel mogelijk ingegaan op die transformatie. Maar de transformatie is, zoals elk ingrijpend veranderingsproces, een zaak van lange adem. We zullen alert moeten blijven om de uitgaven te verlagen en de inkomsten te verhogen. Daarom zetten we een proces in gang om hier blijvend op in te spelen. Dit doen we in samenspel met de uitvoeringsorganisaties en de adviesraad sociaal domein. Ook betrekken we de klankbordgroep sociaal domein. En als het gaat om politieke afwegingen leggen we dat natuurlijk voor aan de gemeenteraad (zie ook hoofdstuk 3: Veranderopdracht sociaal domein).

De vergrijzing heeft eveneens financiële consequenties. Alhoewel deze consequenties veelal betrekking hebben op de periode na deze collegeperiode moeten we hier nu al wel op anticiperen.

Ook binnen leefbaarheid en duurzaamheid zijn scherpe keuzes noodzakelijk. Duidelijk is dat we alle initiatieven en inzet van inwoners belangrijk zijn om Opsterland sociaal, duurzaam en leefbaar te houden.

Organisatieontwikkeling

Samenwerken aan een leefbaar, inclusief en duurzaam Opsterland

Opsterland gaat uit van de Krêft van de mienskip: samen met inwoners, ondernemers, verenigingen en maatschappelijke organisaties verder bouwen aan Opsterland. Dat gaan we doen door initiatieven te ondersteunen, mensen en organisaties met elkaar in contact te brengen en ook zelf actief de samenwerking te zoeken. We delen dilemma's met burgers en ook binnen de gemeenteraad en het college van B&W.

De gemeente faciliteert goede plannen van initiatiefnemers: soms met geld, soms met kennis maar vooral met trots op een samenleving die de handen uit de mouwen wil steken om onze gemeente mooier en beter te maken. In deze aanpak past ook het principe 'voor wat hoort wat'. Als een dorp iets van de gemeente vraagt, zoeken we naar mogelijkheden, maar we vragen ook wat het dorp zelf kan doen.

De gemeentelijke organisatie moet zich aanpassen aan de veranderende samenleving en de nieuwe wijze van besturen. Als kernwaarden voor de ontwikkelingsrichting zijn benoemd:

✓ *Messengericht*

Het gaat erom om ons te richten op inwoners, dorpen en hun initiatieven.

✓ *Aansluiten bij de beweging*

Er gebeurt al van alles in de dorpen. De gemeentelijke organisatie moet daar beter bij aansluiten en de verbinding zoeken.

✓ **Verskil mag**

Er is geen inwoner of dorp gelijk. Deze verschillen leiden tot verschillen in aanpak van beleid en uitvoering.

In het handelen richting de inwoners gaan wij zoveel mogelijk uit van een aantal leidende principes:

- a. *We gaan uit van wat de inwoner nodig heeft.*
We bedenken geen oplossingen, maar definiëren de vraag, oplossingen ontstaan in de gemeenschap.
- b. *Het kan wél.*
We zoeken condities hoe iets wél kan. We zoeken daarbij de grenzen van de wet- en regelgeving.
- c. *Verskil mag*
Er is geen inwoner of dorp gelijk. Deze verschillen leiden tot verschillen in aanpak van beleid en uitvoering.
- d. *We zijn toegankelijk.*
Inwoners kunnen ons vinden en wij kennen onze dorpen. Wij helpen inwoners de juiste medewerkers dan wel andere overheid of instelling te vinden.
- e. *Monitoring geeft grip.*
Signalering door te meten dat iets werkt, dat doelen worden bereikt, geeft vertrouwen.

Onder het motto 'intern beginnen om extern te winnen' moeten we (steeds weer) ervoor zorgen dat de organisatie klaar is voor de toekomst. Sturen op resultaat in plaats van inspanning is daar een onderdeel van en is tevens van belang voor het opdrachtgeverschap. We gaan de komende jaren door ontwikkelen naar een moderne, transparante en resultaat gerichte organisatie die met en voor de dorpen werkt aan een duurzaam, leefbaar en sociaal Opsterland. Daar waar zinvol en mogelijk werken we zo veel en goed mogelijk met andere overheden en organisaties.

Monitoring

Het is belangrijk om de effecten van onze keuzes en maatregelen te monitoren. Onze ambities zijn op de langere termijn vooral gericht op het bereiken van maatschappelijk effect (outcome). Door te monitoren moeten wij inzicht krijgen in de ervaring van de inwoners, het gebruik van (zorg)voorzieningen, ontwikkelingen hierin en inzicht in de kosten en maatschappelijke effecten. Onze ambities zijn daarom zoveel mogelijk met meetbare indicatoren opgesteld.

Hulpmiddelen die wij hierbij gebruiken zijn onder andere de dorpsspiegels, cliëntervaringsonderzoeken, gegevensanalyses uit onze databases, benchmarks in vergelijking met andere gemeenten, en aansluiting zoeken bij onze programmasturing.

Veranderopdracht Sociaal Domein

In het sociaal domein is er sprake van een extra opdracht: zorgen dat we de zorg ook in de toekomst kunnen blijven betalen.

De afgelopen jaren zijn in Opsterland al de nodige stappen gezet en zijn er gebiedsteams gevormd op het gebied van WMO en jeugd. In de komende jaren moeten we de transformatie verder doorvoeren. Bij de transformatie van het Sociaal Domein ligt het accent op preventie, het voorkomen en verminderen van zwaardere zorg, het versterken van zelfredzaamheid en eigen kracht van de inwoners en ruimte voor eigen initiatieven van inwoners.

De vrij toegankelijke voorzieningen en activiteiten in de dorpen en buurten, het voorliggend veld, gaan daarmee een steeds grotere rol spelen en kunnen worden gezien als belangrijke instrumenten voor preventie waarmee grotere en duurdere zorgconsumptie mogelijk kan worden voorkomen.

Landelijk gezien heeft tussen de 60% en 70% van de inwoners die zich meldt bij wijk- of gebiedsteams financiële problemen. Werk kan helpen om dit inkomen te verhogen maar ook om meer structuur te ervaren en kan bijdragen aan verbetering van de gezondheid. Casussen waarin sprake is van stapeling van vragen zijn meestal ook de casussen waarbij de opgetelde kosten voor de gemeente het hoogst zijn. De tevredenheid bij inwoners is hoog. Om de transformatie echter verder vorm te geven is de vraag welke vervolgstappen gezet moeten worden om de integrale dienstverlening aan inwoners op het gebied van werk, inkomen, (jeugd)zorg en ondersteuning verder te verbeteren, zodat de inwoners (nog) beter worden ondersteund.

Deze ontwikkeling is in 2018 in gang gezet met het opstarten van Sociaal Domein 3.0, waarin we kijken welke benodigde aanpassingen in werkwijze en organisatie nodig zijn om de integrale dienstverlening verder te verbeteren en de doelstellingen beter te bereiken.

De veranderopdracht voor het Sociaal Domein is als volgt:

- De gemeente wil investeren in preventie en vroegsignalering.
- De gemeente stimuleert en faciliteert zelfredzaamheid en samenredzaamheid. Dat betekent investeren in de wisselwerking tussen formele en informele zorg.
- Indien er ondersteuning en hulp nodig is, wordt dat als volgt ingezet: licht en algemeen waar mogelijk, complex en gespecialiseerd waar nodig.
- Ondersteuning zo veel mogelijk dichtbij, op maat en passend bij de behoefte van de burger.
- Vraag- en resultaatgericht werken, niet claim- en aanbodgericht.
- Uitgaan van mogelijkheden van de inwoner, niet van de onmogelijkheden.
- Kostenbewust ondersteuning bieden, zorgvuldige kosten en baten afwegingen maken.

Rol gemeente

De gemeente moet het transformatieproces initiëren en transformeert daarom zelf ook mee. Dit willen wij doen door zoveel mogelijk integraal beleid te voeren, andere vormen van financiering te onderzoeken, meer ruimte voor initiatieven van onderop te bieden en samenwerkingen met andere organisaties aan te gaan.

Samenwerken en werkwijze

Langs de volgende pijlers willen wij de komende jaren verder invulling geven aan een integrale dienstverlening:

- Verandering organiseren (integrale toegang en werkprocessen)
- Sturen en opdrachtgeven (op resultaat)
- Randvoorwaarden realiseren (bijvoorbeeld op gebied privacy)
- Samen werken, leren en uitwisselen (bijvoorbeeld kennisdeling)

Daarbij is het belangrijk om als gebiedsteam nog meer in de dorpen te werken en zichtbaar te zijn. We beogen daarmee, dat wij meer aan de voorkant samen met de inwoners van de dorpen kunnen inzetten op preventieve maatregelen.

De komende periode gaan wij verkennen welke methodieken ons kunnen ondersteunen. Hierbij geven wij invulling aan:

- *Oplossingsgericht werken*: een methodiek voor mensen van wie het eigen oplossend vermogen nu nog tekort schiet, maar hen wel in staat stelt op een eigen manier en met mensen uit hun omgeving het probleem waarvoor zijn hulp vragen aan te pakken.
- *Mobility Mentoring*: een aanpak die mensen met financiële belemmeringen ondersteunt met als doel economische zelfredzaam te zijn.

- *Omgekeerde Toets*: een domein overstijgende aanpak die integraal werken in de gemeente mogelijk maakt, en professionals in staat stelt binnen het sociaal domein maatwerk te leveren zonder willekeur.

Preventie

In onze transitie is preventie een belangrijke pijler. Onder preventie verstaan we het voorkomen dat er problemen ontstaan door van tevoren in te grijpen. Preventie is het geheel van doelbewuste initiatieven die anticiperen op risicofactoren en ageren wanneer eerste signalen zich ontwikkelen en de problematiek aan het ontstaan is.

Preventie heeft verschillende niveaus. Preventie is bijvoorbeeld het geven van voorlichtingsactiviteiten om te voorkomen dat een probleem überhaupt ontstaat. Maar preventie is ook zorgen dat iets onaangenaams niet wordt verergerd, bijvoorbeeld door een werkzoekende naar werk te begeleiden, of door het voeren van VVE-beleid. Daarnaast is preventie er op gericht op bepaalde problematiek in het vervolg te voorkomen, bijvoorbeeld door het bieden van schuldhulpverlening.

Vanuit de ontwikkelagenda willen wij met preventie meer toewerken naar activiteiten waarvan aannemelijk is dat zij een positieve bijdrage leveren aan de zelfredzaamheid van inwoners.

Daarbij willen wij ook nadrukkelijk aandacht hebben voor de groep die wij nu moeilijk kunnen bereiken. Om deze groep te bereiken gaan wij experimenteren met een andere benaderingswijze, omdat de 'traditionele' manier voor deze groep niet werkt. We willen op een andere manier met hen communiceren. Bijvoorbeeld door op zoek te gaan naar ambassadeurs of het inzetten van ervaringsdeskundigen. Recentelijk is gestart met een algemene voorziening voor dagbesteding.

Daarnaast zijn welzijnsactiviteiten een preventief instrument met de taak om verbinding tussen inwoners tot stand te brengen, een sociale basis te creëren en te versterken in de samenleving. Dit betekent ondersteunen van mensen bij zelfredzaamheid, maatschappelijke participatie en opvoeden, vanuit eigen kracht en met inzet van de omgeving; stimuleren van actief burgerschap en verbindingen leggen tussen vrijwilligers en burgers, tussen informele en formele netwerken en tussen professionals.

In 2018 is de gemeente Opsterland gestart met de herijking van de welzijnstaken die door stichting Timpaan Welzijn worden uitgevoerd. Uitgangspunten voor de herijking van de welzijnstaken zijn om de welzijnstaken zo optimaal mogelijk te laten aansluiten bij het gemeentelijke beleid, bij de activiteiten van het gebiedsteam en wat lokaal nodig is. Een integrale werkwijze, innovatie en verbinding met de ontwikkelingen in de dorpen en lokale partners zijn daarbij leidend. Daarbij is in de nabije toekomst een visie nodig op het welzijnswerk: wat zijn belangrijke welzijnstaken in de toekomst, wat is nodig en wat willen we daarmee bereiken?

In de uitwerking van de ontwikkelagenda focussen we ons als het gaat om preventie vooral op:

- Meer inzetten op het netwerk, zodat minder professionele hulp nodig is.
- Informatievoorziening, hoe bereiken we met de juiste informatie de juiste doelgroep?
- In hoeverre bereiken we met preventieactiviteiten de meest kwetsbare inwoners?
- Sociale infrastructuur, wat is nodig inwoners hierin een plek te laten vinden?

Ontwikkelagenda

Inclusieve

Samenleving

Ambitie 1. Inwoners zijn zo veel en zo lang mogelijk zelfstandig

Een van de Opsterlandse ambities voor de komende jaren is dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig functioneren en zoveel mogelijk de regie over hun eigen leven houden. In een periode waarin mensen ouder worden en het ouder worden gepaard gaat met beperkingen is dat niet zo vanzelfsprekend. Die zelfstandigheid is ook niet vanzelfsprekend voor inwoners, die daar vanwege een beperking moeite mee hebben.

Zelfstandig functioneren betekent:

- dat je zelf in staat bent om een huishouding te voeren;
- dat je in staat bent om daarbij zelf de regie hebben;
- dat je contact hebt en kunt leggen met anderen;
- dat je maatschappelijk actief kunt zijn;
- dat je een waardevol en zinvol leven ervaart.

Het antwoord op de vraag wat een waardevol en zinvol leven is en wat maatschappelijk actief precies betekent, verschilt per persoon: niemand is gelijk. Dit vraagt ook om diversiteit in de mogelijkheden om mensen te ondersteunen bij hun zelfstandigheid.

Waar staan we?

In Opsterland maken circa 1400 inwoners gebruik van het gemeentelijke vangnet via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Via deze wet worden onder andere huishoudelijke hulp, dagbesteding en vervoersvoorzieningen ingezet om de zelfstandigheid te handhaven of te verbeteren. Uit het tevredenheidsonderzoek over 2017 geeft 86% van de mensen die via de Wmo worden ondersteund aan, dat de voorzieningen bijdragen aan hun zelfstandigheid.

	<i>Begeleiding en dagbesteding</i>	<i>Huishoudelijke hulp</i>	<i>Draagt bij aan zelfstandigheid</i>
2016	395	779	86%
2017	391	780	86%
2018	356	758	Resultaat nog niet bekend

In dit schema staat het aantal actieve individuele maatwerkvoorzieningen in de afgelopen 3 jaar. Dit aantal blijft nu, ondanks ontwikkelingen als vergrijzing en langer zelfstandig wonen, redelijk stabiel. Het aantal mensen met een individuele voorziening voor dagbesteding is afgenomen in verband met de opzet van een vrij toegankelijke voorziening met zorgpartij Zuidoost Zorg. Hierdoor zijn 50 individuele Wmo voorzieningen beëindigd.

In het tevredenheidsonderzoek over 2017 vermeldt 47% dat zij, ondanks de ondersteuning van de gemeente, niet zonder hulp van familie, burens, vrienden kunnen functioneren. Het faciliteren en stimuleren van vrijwilligerswerk en mantelzorg is van belang voor dit netwerk.

Ontwikkelingen

1. De sociale cohesie in de dorpen loopt terug. Uit de rapportage van de dorpsspiegel van 2018 blijkt dat mensen minder sociale cohesie ervaren dan vier jaar geleden.
2. De nieuwe generatie ouderen zal meer gebruik maken van technische ondersteuningsmogelijkheden. Technische ontwikkelingen zijn onder andere apps, waar ondersteuningsvragen en antwoorden kunnen worden gegeven, en ondersteuningsmogelijkheden die het gevoel van eenzaamheid moeten reduceren (bijvoorbeeld robots).
3. De vraag om alternatieve woonvormen te faciliteren neemt toe. Dit blijkt uit onze gesprekken in de dorpen in het kader van de ontwikkelagenda, maar is ook een trend. Inwoners zoeken vaker naar woonvormen, waarmee men langer zelfstandig kan wonen.

4. Van meer mensen met enige vorm van een beperking wordt verwacht dat ze zelfstandig in een dorp of buurt kunnen functioneren.

Daarnaast zien we dat de zorgkosten van de gemeente stijgen. Dit komt doordat:

- Het aantal inwoners dat een beroep doet op ondersteuning de komende jaren toeneemt als gevolg van demografische ontwikkelingen;
- Het aantal inwoners dat een beroep doet op ondersteuning stijgt door invoering van het abonnementstarief. Hierdoor betaalt iedereen, onafhankelijk van zijn inkomen of vermogen, een eigen bijdrage voor de gemeentelijke Wmo ondersteuning van € 17,50 per vier weken;
- Door de druk op de arbeidsmarkt de loonkosten stijgen. Deze kosten worden verrekend in de tarieven die de gemeente betaalt voor ingekochte ondersteuning.

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Raadpleeg meer jongeren
- Kijk naar meer ontmoetingsplekken die voor verbinding zorgen
- Denk mee over nieuwe woonvormen voor ouderen, jongeren, mensen met een beperking, generatiewonen
- Geef aandacht aan ontwikkelingen of problematieken in communicatie uitingen.

Raadsleden

- Aandacht voor mantelzorg
- Aandacht voor leefbaarheid dorpen
- Meer aandacht voor eenzaamheidsproblematiek
- Investeer meer in eigen netwerk

Wat willen we bereiken?

1. We faciliteren het langer thuis blijven wonen.

Zelfstandig wonen is niet altijd vanzelfsprekend. Soms hebben inwoners begeleiding nodig. Anderen hebben fysieke hulp nodig bij het huishoudelijke werk of bij het onderhoud aan de tuin. Ook moet er in de woning soms belemmeringen worden weggenomen. Technische ondersteuningsmogelijkheden kunnen mensen fysiek helpen om zelfstandig te kunnen blijven wonen. Er ontwikkelen zich steeds meer mogelijkheden die er op zijn gericht om mensen langer zelfstandig te kunnen laten wonen.

2. We willen dat minder mensen zich eenzaam voelen

In Opsterland komt eenzaamheid ook voor. Eenzaamheid moet niet verward worden met 'alleen zijn'. De oorzaken van het gevoel van eenzaamheid zijn divers. Dat geldt ook voor de oplossingen. Wij willen meer inzetten op het tegengaan van eenzaamheid als gevolg van het ontbreken van enig contact met anderen.

3. We gaan meer algemene lokale, toegankelijke voorzieningen realiseren.

Inwoners die ondersteund moeten worden om zelfstandig te kunnen functioneren, moeten die ondersteuning dichtbij, het liefst in het eigen dorp, kunnen krijgen. De dorpshuizen in de verschillende dorpen zijn geschikt om ondersteunende activiteiten te organiseren. Daar waar de aard van de bezoeker van de voorziening vraagt om professionele ondersteuning, wordt dit ingezet.

4. Wij willen vrijwilligers zo goed mogelijk ondersteunen.

De gemeente Opsterland kent een zeer actieve gemeenschap. Er zijn veel inwoners die graag wat voor een ander doen. In een veranderende samenleving, waarin mensen steeds langer zelfstandig blijven functioneren zijn deze vrijwilligers belangrijk. Wij willen vrijwilligers graag faciliteren om de structuur in de dorpen te versterken en vraag en aanbod nog beter op elkaar te laten aansluiten. In de Ontwikkelagenda Leefbaarheid is dit verder uitgewerkt.

Wat gaan we beter/meer/anders doen in de periode t/m 2022?

Op basis van de hierboven beschreven ontwikkelingen en ambities hebben wij maatregelen en acties opgesteld. Wij beschrijven hier welke maatregelen en acties gaan bijdragen aan het realiseren van onze ambities.

1. We faciliteren het langer thuis blijven wonen.

- We stimuleren een netwerk zodat mensen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. Omdat inwoners langer zelfstandig blijven wonen, wordt de druk op mantelzorgers en vrijwilligers groter. Om deze inwoners af en toe te ontlasten kan onder andere dagbesteding of huishoudelijke hulp worden ingezet. Vanuit de gemeentelijke organisatie is het van belang dat er oog is voor de belasting van mantelzorgers en de mogelijkheden ze af en toe te ontlasten.
- Door meer inzicht te verkrijgen in wie onze mantelzorgers zijn, kunnen wij meer inzetten op maatwerk en inspelen op wat individueel nodig is.
- Wij gaan met mantelzorgers in gesprek over hun (algemene) behoefte aan ondersteuning, bijvoorbeeld over informatievoorziening en respijtzorg. Tevens geven wij mantelzorgers jaarlijks een blijk van waardering door middel van het mantelzorgcompliment. Daarnaast gaan wij in onze communicatie meer aandacht besteden aan dorps- en buurtinitiatieven o.a. op het gebied van ouderenondersteuning en mantelzorg.
- Wij gaan professionele mantelzorgvervanging inzetten in situaties waar dat nodig is. Dit netwerk is er op gericht de druk op mantelzorgers te verminderen.
- Inwoners die dat nodig hebben krijgen individuele voorzieningen op maat. Wij zijn lid van het informatief platform Mijn Huis Op Maat, over een leven lang veilig en comfortabel wonen. Mijn Huis Op Maat biedt een aanpak met een huistest en advies over ouder worden en wonen.
- We bieden blijversleningen en verzilverleningen aan. Wij bieden blijvers- en verzilveringsleningen aan aan inwoners met te weinig eigen vermogen, maar wel vermogen in de vorm van een eigen woning. Deze leenvormen maakt het mogelijk voor inwoners het huis meer levensbestendig te maken.
- We gaan inwoners informeren over technische ondersteuningsmogelijkheden. Wij gaan informatiebijeenkomsten organiseren over hoe technische ondersteuningsmogelijkheden ervoor kunnen zorgen dat mensen zelfstandig kunnen blijven wonen. Dit doen we samen met zorgpartijen en lokale ondernemers die nieuwe technologieën onder de aandacht brengen.
- Daarnaast onderzoeken wij welke preventie middelen we kunnen inzetten om inwoners te ondersteunen bij langer zelfstandig blijven. Bijvoorbeeld het faciliteren van innovatieve woonvormen of ontwikkelingen op het gebied van Healthy Ageing.

2. Wij willen dat minder mensen zich eenzaam voelen

- Het gebiedsteam wordt ingezet om eenzaamheid te signaleren en bespreekbaar te maken.
- We sluiten bij de uitvoering van activiteiten aan bij de landelijke aanpak eenzaamheid.
- We stimuleren dat lokale activiteiten zoveel mogelijk in het dorpshuis worden georganiseerd. De gelegenheid dat mensen elkaar daar ontmoeten wordt daarmee vergroot. Samen met de inwoner wordt gekeken hoe deze zelf actie kan ondernemen om de eenzaamheid te doorbreken. Verder wordt binnen de dorpen gezamenlijk met de inwoners gekeken hoe het dorp eenzaamheid onder

haar bewoners tegen kan gaan. Daarin faciliteren wij de dorpen de drempel om te participeren zo laag mogelijk te houden.

- Mensen die door leeftijd of enige beperking overwegen om niet (meer) mee te doen aan activiteiten worden optimaal gefaciliteerd om wel actief te blijven.

3. We gaan meer algemene lokale en toegankelijke voorzieningen realiseren.

- Wij gaan met dorpen en professionele zorgpartijen in gesprek om te kijken welke vormen van voorzieningen lokaal kunnen worden opgezet. Wij denken hierbij aan lokale voorzieningen voor verschillende vormen van dagbesteding, waar iedereen terecht kan, zeker de inwoner voor wie dit niet vanzelfsprekend is. De professional wordt ingeschakeld om deze dorpsgenoot te stimuleren en te begeleiden om naar het dorpshuis te blijven komen..
- We gaan lokale initiatieven, gericht op het ondersteunen van dorpsgenoten, wijzen op anderen financieringsmogelijkheden. Omdat alle lokale instellingen van Sociaal Cultureel Werk inmiddels een stichting zijn geworden, kan dat eenvoudiger gedaan worden.
- Het zorgkantoor (De Friesland) wordt als medefinancier aangesproken bij de opzet van activiteiten.

4. Wij willen vrijwilligers zo goed mogelijk ondersteunen.

- We zorgen voor vrijwilligersbemiddeling en ondersteuning van vrijwilligers.
In aanvulling op de ontwikkelagenda leefbaarheid waarin op de ondersteuning van vrijwilligers wordt ingegaan, wordt ook ingezet op de samenwerking tussen professionals en vrijwilligers. Dit doen we door in te zetten op de doorontwikkeling van dorpssteunpunten en het versterken van de positie van de dorpshuizen. Daar waar nodig wordt de doorontwikkeling van vrijwilligersinitiatieven professioneel ondersteund.
Daarnaast gaan bij het afsluiten van contracten met zorgpartijen per 1 januari 2020 professionals uitdagen om meer de samenwerking met vrijwilligers te zoeken. Het doel is om de inzet van de professionals te garanderen op het moment dat de inzet van een vrijwilliger niet toereikend of niet acceptabel is.

Wat kost dat en hoe wordt dat betaald?

De ambities en maatregelen worden binnen de bestaande begroting en budgetten uitgevoerd.

Ambitie 2. Iedereen doet mee

Ons uitgangspunt is dat inwoners zoveel mogelijk zelf kunnen voorzien in hun levensonderhoud en kunnen deelnemen aan het maatschappelijke leven. Iedereen kan meedoen. Ieder mens is verschillend en daarmee ook de ondersteuningsbehoefte. Bij 'meedoen' willen wij zoveel mogelijk mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan een baan helpen. Daarbij richten we ons ook op inwoners met een grote(re) afstand tot de arbeidsmarkt. Maar voor de inwoner voor wie werk (nog) niet aan de orde is, kan meedoen ook deelname aan maatschappelijke activiteiten in het dorp betekenen.

We zetten in op het bestrijden van schulden en armoede. Armoede heeft zijn weerslag op de re-integratie naar werk en participatie; met geldzorgen en weinig te besteden is het moeilijk om te participeren.

Waar staan we?

De gemeente Opsterland heeft in 2017 het re-integratieplan 'Meteen in Beweging' vastgesteld. Via dit plan wil de gemeente uitkeringsgerechtigden nog sneller helpen en zo snel mogelijk activeren richting werk of participatie. We werken aan de hand van de volgende 4 strategische sporen:

- Streng aan de poort
- Herijken inzet re-integratie; een doelmatige inzet van re-integratiemiddelen
- Een doeltreffend handhavingsbeleid
- Meteen in beweging vanuit het Werkplein, Participatieplein en Taalplein

We hebben de afgelopen jaren een aantal belangrijke stappen gezet. Qua uitstroom uit de uitkering doen we het goed. De poortwachtersfunctie zorgt ervoor dat circa een derde van de meldingen niet resulteert in een uitkering. Tegelijkertijd streven we er in de poort naar mensen zo snel mogelijk duidelijkheid te geven of er recht op een uitkering bestaat. Het wegnemen van deze onzekerheid draagt ertoe bij dat mensen sneller openstaan voor het re-integratietraject en in beweging komen.

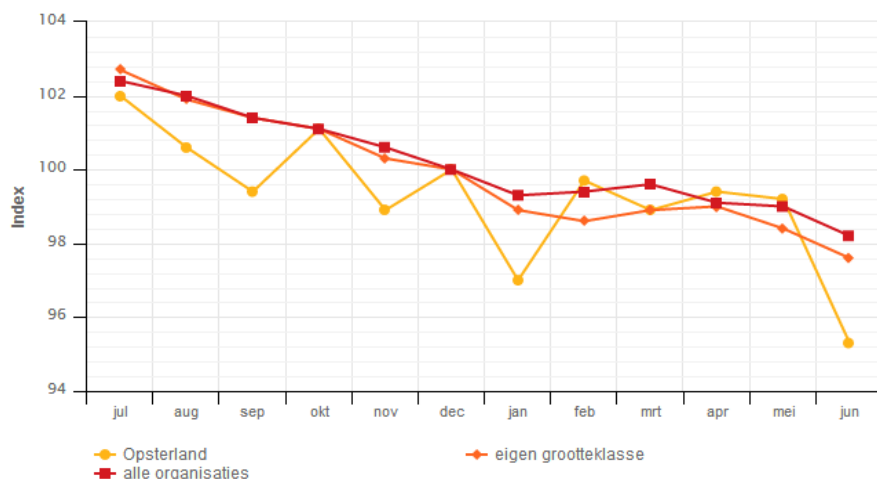
Het aantal uitkeringen in Opsterland laat een dalende lijn zien (bron: Benchmark Divosa, peildatum december 2018).

Procentuele ontwikkeling t.o.v. december 2017

Om vergelijking met andere deelnemers mogelijk te maken geeft de Divosa Benchmark ook indexcijfers voor het volume. Daarbij wordt de groei of daling van elke maand vergeleken met een vastgestelde basisperiode. In dit geval is het aantal betaalde uitkeringen op 31 december 2017 op 100 gesteld. Op het moment dat de index stijgt naar 105 is het volume sinds de december 2017 met 5% gestegen.

De volgende grafiek toont de procentuele volumeontwikkeling van de betalingen ten opzichte van december 2017 voor Opsterland en de twee vergelijkingsgroepen.

Grafiek: Volume BUIG index t.o.v. december 2017

Wij hebben de rol van schuldhulpverlening binnen het gebiedsteam versterkt. Wij hebben extra inzet voor de schuldhulpverlening in eerste instantie gebruikt voor het uitvoeren van een onderzoek naar personen die onder bewind gesteld zijn. De kosten voor bewindvoering zijn de afgelopen jaren namelijk fors gestegen.

Daarnaast hebben wij onder de paraplu van het armoedebelid de schuldhulpverlening verder vormgegeven aan de hand van de volgende rode draad: minimaliseren van de uitgaven en het maximaliseren van de inkomsten. De volgende drie actiepunten zijn uitgewerkt:

1. *Het versterken van vroegsignalering (dit moet ertoe bijdragen dat we eerder op de hoogte komen van mogelijke financiële problemen).*

We hebben provinciaal een convenant afgesloten met de zorgverzekeraar en nutsbedrijven, met als doel eerder in te grijpen bij betalingsachterstanden, zodat problematische schulden voorkomen kunnen worden.

2. *Het versterken van preventie (preventie moet ertoe bijdragen dat mensen geen problematische schulden krijgen)*

We hebben diverse soorten voorlichtings- en pr-materiaal ontwikkeld. Daarnaast hebben we een aantal budgetcursussen ontwikkeld voor specifieke doelgroepen, waaronder de nieuwkomers. Vanuit het gebiedsteam zijn twee budgetcoaches beschikbaar voor advies en ondersteuning.

3. *Het opzetten van netwerken*

Dergelijke netwerken kunnen een belangrijke rol spelen in het verschuiven van de ondersteuning door een professional naar ondersteuning die niet uitsluitend door professionals geboden wordt. We beogen in de netwerken een integrale, afgestemde aanpak.

In 2018 is daarnaast een armoedemonitor uitgevoerd. Aan de hand van de monitor hebben we inzicht gekregen in de omvang en samenstelling van de verschillende inkomensgroepen.

Ontwikkelingen

- Wij zien de tendens dat inwoners met een kleine of geen afstand tot de arbeidsmarkt uitstromen naar werk. Er zijn veel vacatures door het betere economische tij.
- Gemiddeld gezien wordt daardoor nu de afstand tot de arbeidsmarkt van inwoners die een uitkering ontvangen groter. Dit heeft op termijn gevolgen voor de uitstroom. Wij willen daarom

meer inzetten op de groep met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt, op zowel participatie als werk.

- Er is vaak een kloof tussen wat de werkgever vraagt in een vacature en de mogelijkheden van een kandidaat. Voorschakeltrajecten kunnen helpen om kandidaten beter op vacatures te plaatsen.
- We zien een toename van schuldenproblematiek, waarbij niet alleen het hebben van een schuld een rol speelt. Diverse omstandigheden dragen bij het ontstaan van de schulden, waarbij de oplossing niet alleen zit in het wegnemen van de schulden. Dit maakt het oplossen van het probleem en het bieden van perspectief complex.

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Vergroot de zichtbaarheid in dorpen en bij ondernemers om participatie- en werkkansen meer te benutten. Er liggen veel participatiekansen in de dorpen voor inwoners die daar behoefte aan hebben. Laat zien hoe wij elkaar daar in kunnen versterken.
- Gebruik sleutelfiguren in dorpen om de dorpen zo goed mogelijk mee te nemen. Deze personen zijn belangrijk in het aanjagen en borgen van activiteiten.
- Bereik alle lagen van de samenleving.
- Schenk aandacht aan nieuwkomers, zodat zij participeren in de dorpen.
- Coördineer de contacten richting dorpen en organisaties, bijvoorbeeld scholen, beter. De contacten zijn vaak nog versnipperd.
- Denk aan doelgroepencommunicatie, bijvoorbeeld richting jeugd.

Raadsleden

- Inwoners hebben ook (eigen) verantwoordelijkheid.
- Er moet aandacht zijn voor armoedebeleid
- Iedereen moet naar eigen vermogen bijdragen
- Er moet aandacht zijn voor de kansen die vrijwilligerswerk in dorpen biedt voor participatie.

Wat willen we bereiken?

1. Wij verhogen de uitstroom uit de bijstandsuitkering en verminderen de instroom ten opzichte van de benchmarkgemiddelden.

De uitstroomcijfers in het algemeen en de uitstroomcijfers naar werk (35%) zijn goed. Wij willen dit vasthouden. Daarnaast willen wij de instroom verminderen. Door deelname aan de benchmark vergelijken wij onszelf met 150 andere gemeenten, op het gebied van bijvoorbeeld uitstroom naar werk, instroom, en samenstelling van de doelgroep.

2. Wij willen in 2022 dat 30% van de nieuwkomers met een bijstandsuitkering is uitgestroomd naar werk en dat 60% participeert.

De nieuwkomer is beter in beeld en meer actief in het dorp waar hij woont. We hebben een activeringsprogramma voor nieuwkomers opgezet, wat moet leiden tot meer participatie van nieuwkomers in de dorpen. Daarnaast is er een rapportage opgesteld over de nieuwkomers in ons uitkeringsbestand, met daarin naast kwantitatieve gegevens ook informatie over hun mogelijkheden. Die mogelijkheden willen wij meer gaan benutten.

3. Wij willen het aantal personen op trede 1 en trede 2 van de Participatieladder terugbrengen tot maximaal 20% van de bijstandspopulatie.

Inwoners op deze treden verkeren in isolement of hebben weinig contacten buitenshuis. Momenteel ligt dit cijfer rond de 40%. Vanuit de ambitie van de inclusieve samenleving gaan we meer aandacht besteden aan het in beweging krijgen van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Onze ambitie is om (financiële) ruimte te creëren voor experimenten om mensen in beweging te krijgen. We gaan hierbij gebruik maken van nieuwe vormen van sociale activering, maar gaan ook gebruik maken van meer beproefde methoden. Ook de herijking van tegenprestatie moet hieraan bijdragen.

4. We willen een afname van 10% van het aantal doorverwijzingen naar de Kredietbank en een toename van 20% van de inzet van vrijwilligers.

We blijven inzetten op het beleid om te voorkomen dat mensen in de schulden komen. We streven ernaar het hebben van schulden uit de taboesfeer te halen door op een laagdrempelige manier te communiceren. De ondersteuning bij het beheer van de financiën en een gericht armoedebelief om schulden te voorkomen zijn cruciale onderdelen van de integrale aanpak.

5. Wij willen het aantal personen dat onder bewind staat laten afnemen met 20%.

Aan de hand van een uitgevoerd onderzoek kunnen we concluderen dat we een afname kunnen realiseren van het aantal personen dat onder bewind staat.

6. Wij willen het bereik van het Kindpakket vergroten naar 80% van de doelgroep

Wij vinden het belangrijk dat kinderen kunnen meedoen aan activiteiten als sport en cultuur. Ons doel is te komen tot een gebruik van 80%, nu ligt dat zo rond de 40% a 50%.

7. Wij willen de verzekeringspositie van mensen met een laag inkomen verbeteren.

Wij gaan een nieuwe impuls geven aan het verbeteren van de verzekeringspositie van mensen met een laag inkomen, zodat mensen met een minimuminkomen een zorgverzekering hebben die past bij hun situatie, maar ook dat het hebben van hoge zorgkosten niet tot gevolg heeft dat mensen daardoor een minimuminkomen krijgen.

8. Wy wolle de Fryske taal werkenber en tagonklik hâlde.

De Friese taal en cultuur zijn belangrijk voor het gemeenschapsgevoel en voor de identiteit van onze inwoners. Om die reden willen wij dat de taal levend blijft. Door het Fries in en buiten het gemeentehuis te gebruiken laten we aan de bewoners zien dat we het Fries belangrijk vinden. Eén van de doelen van het Friese taalbeleid is het versterken van het Fries in het onderwijs.

Wat gaan we beter/meer/anders doen in de periode t/m 2022?

Op basis van de hierboven beschreven ontwikkelingen en ambities hebben wij maatregelen en acties opgesteld. Wij beschrijven hier welke maatregelen en acties gaan bijdragen aan het realiseren van onze ambities.

Een sleutel tot succes voor het meedoen van inwoners vinden wij:

- een beter inzicht in de doelgroep met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt;
- meer zichtbaar zijn in de dorpen en bij ondernemers(verenigingen) om kansen op participatie en werk te vergroten;
- meer ontschotting tussen Werk en Inkomen, Wmo en Jeugdhulp voor de kwetsbare groepen op het gebied van dagbesteding en werk met ondersteuning. In een project met Movisie zijn hiervoor de randvoorwaarden in kaart gebracht;
- maatregelen moeten geen armoedeval in de hand werken.

1. Wij verhogen de uitstroom uit de bijstandsuitkering, en verminderen de instroom ten opzichte van de benchmarkgemiddelden

- Er worden leerwerktrajecten opgezet voor uitkeringsgerechtigden in kansrijke branches als Zorg, Groen, Techniek in samenwerking met externe partijen.
  - Wij continueren de aanpak Meteen in Beweging en de poortwachter om uitstroom te stimuleren en instroom te beperken en mensen vanaf het begin doorlopend te activeren. Dit doen wij met onze eigen inzet, re-integratiebedrijven en Caparis.
  - Er komt een plan van aanpak om parttime werk en de inzet van loonkostensubsidies voor functiebeperkten te stimuleren. Uit onderzoek blijkt dat we hier kunnen verbeteren.
  - Wij zetten in op meer analyse en gerichte aanpak van de groep mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, om deze groep nog beter inzichtelijk te krijgen qua kansen op participatie en werk.
  - Voor de werkgeversbenadering brengen we in samenwerking met de afdeling Economische Zaken de kansrijke sectoren en bedrijven opnieuw in kaart.
  - Met de andere gemeenten in Zuidoost-Fryslân stellen we een marktbewerkingsplan 2019 op, met hierin concrete acties om werkzoekenden en werkgevers met elkaar te matchen.
  - Wij gaan onderzoek doen naar de mogelijkheden om Nieuw Beschut Werk plekken te realiseren bij deskundige partijen.
  - Wij gaan onderzoeken of het instrument Flexwerkgeverschap van de gemeente Ooststellingwerf in Opsterland van toegevoegde waarde is voor Opsterland.
- 2. *Wij willen in 2022 dat 30% van de nieuwkomers met een bijstandsuitkering is uitgestroomd naar werk en dat 60% participeert.***
- Wij zetten in op het vinden van taal-werkstages.
Voor de groep nieuwkomers waarvoor de afstand tot scholing en de arbeidsmarkt nog te groot is, gaan we inzetten op het vinden van taalwerkstages. Dit zijn werkervaringsplekken waar naast het opdoen van werkervaring per week 9 uur taalles gegeven wordt, gericht op spreekvaardigheid en vaktaal. Hiervoor zijn wij onlangs een pilot gestart met een werkgever.
  - Wij verhogen de inzet om te komen tot een weekvullend programma.
In het weekvullend programma zetten we in op het creëren van taalaanbod dat aansluit bij de behoefte. Het activeringsplan nieuwkomers wordt verder geborgd binnen onze aanpak.
- 3. *Wij willen het aantal personen op trede 1 en trede 2 van de Participatieladder terugbrengen tot maximaal 20% van de bijstandspopulatie.***
- We voeren de Omgekeerde Toets in en starten met een pilot met de methodiek Mobility Mentoring.
  - We voeren een haalbaarheidsonderzoek uit naar een gemeentelijk leer-werkbedrijf.
In een gemeentelijk leer-werkbedrijf kunnen inwoners die (nog) niet aan het werk kunnen, participeren. In het haalbaarheidsonderzoek gaan wij onderzoeken welke mogelijkheden hiervoor geschikt en realiseerbaar zijn.
  - Wij onderzoeken hoe wij de tegenprestatie kunnen uitbreiden naar 4 uur per week.
De tegenprestatie is een instrument dat helpt uitkeringsgerechtigden te activeren. Wij vinden dat iedereen wat te geven heeft. Daarbij gaan wij zoveel mogelijk uit van wat iemand zelf graag zou willen en kunnen. In eerste instantie brengen wij in kaart wie al iets doet, en vervolgens focussen wij op de groep die een grotere afstand tot de arbeidsmarkt heeft.
- 4. *We willen een afname van 10% van het aantal doorverwijzingen naar de Kredietbank en een toename van 20% van de inzet van vrijwilligers.***
- Op basis van de armoedemonitor en de behoeftepeiling actualiseren wij het armoedebeleid. Het voorkomen van de armoedeval krijgt expliciet de aandacht.
  - Wij zetten een netwerkoeverleg op met (vrijwilligers)organisaties die betrokken zijn bij mensen met financiële problemen.
  - We zetten een pilot op voor een Geldloket, waar mensen terecht kunnen met vragen over financiën.
  - We koppelen de preventie meer aan de zogenaamde *life events*.

Life events zijn gebeurtenissen in het leven van mensen die leiden tot verandering en vaak ook (grote) veranderingen op financieel gebied (b.v. huwelijk, geboorte van een kind, het voor het eerst zelfstandig wonen).

5. Wij willen het aantal personen dat onder bewind staat laten afnemen met 20%.

- Op basis van maatwerk gaan wij andere vormen van ondersteuning aanbieden. Deze ondersteuning stelt inwoners in staat waar mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid voor hun financiën te nemen. Hiermee kunnen we een kostendaling in de uitgaven van de bijzondere bijstand realiseren. De inwoners die het betreft kunnen namelijk met andersoortige hulp, in een eerder stadium, beter geholpen worden.

6. Wij willen het bereik van het Kindpakket vergroten naar 80% van de doelgroep

- Wij stellen een plan van aanpak op voor het vergroten van de bekendheid en het gebruik. Wij gaan nieuwe wegen zoeken die bij kunnen dragen aan het vergroten van de bekendheid en het gebruik.

7. Wij willen de verzekeringspositie van mensen met een laag inkomen verbeteren.

- Wij voeren een onderzoek uit naar de effectiviteit van de bestaande regeling AV Frieso.

8. Wy wolle de Fryske taal werkenber en tagonklik hâlde.

- We stimuleren dat mensen (medewerkers en bewoners) het Fries spreken en gebruiken.
- De beleidsnota *Frysk en fierder* moet in 2019 worden geactualiseerd. Voor het vergroten van de aandacht voor het Fries in het (primair) onderwijs moeten we een uitvoeringsplan maken.

Wat kost dat en hoe wordt dat betaald?

De ambities en maatregelen worden binnen de bestaande begroting en budgetten uitgevoerd.

Ambitie 3. Elk kind kan zich optimaal ontwikkelen

Jeugdigen in de gemeente Opsterland groeien evenwichtig op in de eigen sociale omgeving, zodat elk kind zich optimaal kan ontwikkelen. Ouders en kinderen zijn erbij gebaat als op het juiste moment de juiste zorg beschikbaar is. Zo licht of zo zwaar als nodig is. Ondersteuning en zorg moeten beschikbaar zijn voor alle kinderen en ouders die dat nodig hebben. Het is belangrijk dat de behoefte aan zorg zo vroeg mogelijkesignaleerd wordt.

In Opsterland is een open, veilige en constante leeromgeving, waarin ieder kind op zijn eigen niveau gestimuleerd wordt om zijn of haar individuele talenten volledig te ontwikkelen. We zetten in op een doorgaande ontwikkelijn waarbij de gemeente voorwaarden creëert voor kinderen en jongeren van 0 tot 23 jaar om zo goed mogelijk te kunnen leren en zich te kunnen ontwikkelen.

Waar staan we?

Jeugdhulp

Het aantal jongeren wat in onze gemeente een vorm van jeugdhulp krijgt ligt rond het provinciaal gemiddelde. In 2017 ontvingen 655 jongeren één of meer vormen van jeugdhulp, waarbij het in 590 gevallen ging om jeugdhulp zonder verblijf en in 135 gevallen om jeugdhulp met verblijf. 105 jongeren ontvingen één of meer vormen van jeugdbescherming zoals ondertoezichtstelling of voogdij en 15 jongeren in Opsterland ontvingen jeugdreclassering.

We zien een toename van het aantal jongeren met multi-problematiek en complexere zorg, een brede groep jongeren die in toenemende mate psychische gezondheidsklachten hebben of kampen met suïcidaal gedrag, maar ook een grotere aandacht voor nieuwe vormen van verslaving (o.a. gamen en mediagebruik). De rol van ouders en verzorgers zal in het kader van transformatie een prominente(re) plek blijven houden als eerstverantwoordelijken voor hun kinderen. Daarin zien we wel een maatschappelijke trend van (v)echtscheidingen en de rol van kinderen hierin.

Daarnaast zien we landelijk een beeld van gemeenten waar de kosten voor de uitvoering van de Jeugdwet niet overeenkomen met de inkomsten die hiervoor worden ontvangen. Opsterland is hierin geen uitzondering en heeft in 2018 ook een tekort geboekt op de uitvoering van de Jeugdwet.

Voorschoolse opvang

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het bieden van voorschoolse voorzieningen voor kinderen van ouders zonder recht op kinderopvangtoeslag. In de gemeente Opsterland is voor deze groep ouders de zogenaamde gemeentetoeslag voor peuteropvang ingevoerd. Met de gemeentetoeslag kunnen ouders zonder recht op kinderopvangtoeslag gebruik maken van een basisaanbod peuteropvang.

In 2018 is uit onderzoek van het Fries Sociaal Planbureau gebleken dat ongeveer 30% van alle peuters in onze gemeente geen gebruik maakt van een vorm van voorschoolse voorzieningen, ondanks dat zij hiervoor wel in aanmerking komen. Eind 2018 zijn wij een onderzoek gestart naar de beweegredenen, zodat gericht beleid ingezet kan worden om dit te stimuleren.

Daarnaast speelt het consultatiebureau samen met het gebiedsteam een belangrijke rol in de zorgstructuur op de voorschoolse voorzieningen. Hiervoor is samen met de betrokken partijen een stappenplan opgesteld. In 2018 hebben medewerkers van het consultatiebureau en het gebiedsteam gezamenlijk alle locaties voor peuteropvang en kinderopvang bezocht, om te zorgen voor herkenbare gezichten en korte lijnen bij zorg rondom kinderen.

Leerlingenvervoer

In het schooljaar 2017-2018 hebben rond de 200 leerlingen gebruik gemaakt van het leerlingenvervoer. Onderdeel van de verordening is een gekantelde werkwijze, met als doel met ouders in gesprek te gaan over wat hun kind daadwerkelijk aan vervoersvoorziening nodig heeft. Door dit maatwerk kunnen kosten bespaard worden.

Volwasseneneducatie

Een belangrijk onderdeel van (informele) volwasseneneducatie is de aanpak van laaggeletterdheid. Opsterland geeft hier uitvoering aan volgens een aanvalsplan en actieplan laaggeletterdheid. Binnen Opsterland is er een informeel taalaanbod gerealiseerd in de bibliotheken. Het formele taalaanbod dat opleidt tot een diploma is ondergebracht bij het Friesland College.

Cultuureducatie

In 2018 is de subsidieverlening van cultuureducatie opnieuw ingericht. De regie over de uitvoering van het cultuuronderwijs is nu bij het primair onderwijs komen te liggen. Het voor cultuureducatie beschikbare budget wordt aan Comprix, VCISO en Lyndensteyn ter beschikking gesteld. In de subsidie maken we onderscheid tussen een budget voor muziekonderwijs, en een budget voor culturele vorming, waarmee alle overige culturele activiteiten worden gesubsidieerd. De prioriteit van ons beleid ligt bij muziek en podiumkunsten. Daarnaast faciliteren wij het onderwijs en het culturele veld met de inzet van een cultuurcoach.

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Betrek kinderen zelf meer bij vormgeven van beleid en maatregelen, door jongerenpanels in te stellen
- Rondom zorg voor het kind moet zoveel mogelijk gewerkt worden volgens het principe één kind, één plan, één regisseur
- Investeer voldoende in preventieve maatregelen om zwaardere zorg te voorkomen

Raadsleden

- Kinderen moeten in een veilige omgeving opgroeien
- Voldoende aandacht voor onderwijs, sport en cultuur

Wat willen we bereiken?

1. Wij verbeteren de vroegsignalering van kwetsbare kinderen.

We willen sneller en beter contact met onze jongeren en signalen eerder met elkaar delen, om zo zorg te kunnen bieden met de meeste effectiviteit. Naast ouders kunnen de gebiedsteams van de gemeente, scholen, huisartsen, de GGD, sportverenigingen (buurtsportcoaches), het sociale netwerk, kortom iedere partij die een relatie heeft met jeugdigen hierin een belangrijke rol spelen. Deze vroegsignalering werkt vaak preventief, waardoor zwaardere en duurdere zorg in de toekomst vaak voorkomen kan worden.

2. Wij zorgen voor een goede begeleiding van kwetsbare kinderen

De doelgroep kwetsbare jongeren is multi-interpretabel. Daarom zetten we hierin in op de drie verschillende pijlers voor kwetsbare jongeren.

1. De groep van 18- naar 18+
2. Echtscheiding en de rol van het kind

3. Huiselijk geweld en kindermishandeling

Met het jongerenwerk, scholen en andere actoren willen we afspraken maken over de monitoring van signalen van kwetsbare jongeren. We gaan werken met preventieteam op scholen. Daarnaast is informatievoorziening over aanstaande veranderingen voor jongeren die bijna volwassen zijn belangrijk.

3. Wij willen een efficiëntere toegang tot zorg ten opzichte van nu

Wij willen de toegang tot zorg efficiënter organiseren. Hierbij kijken wij naar de rol van de diverse betrokken partijen, zoals het gebiedsteam, (zorg)partijen en andere organisaties. Onderdeel hiervan is dat we het loket voor jeugdhulp beter bekend gaan maken bij inwoners en verwijzers en zorg efficiënter, dichterbij en slimmer willen organiseren.

Wij doen al onderzoek naar kenmerken van de grootste zorggebruikers. Aan de hand hiervan leveren wij gericht maatwerk die past bij de cliënt en tot doel heeft om de effectiviteit van zorg te vergroten. Wij blijven dit monitoren, en evalueren waar we hierin kunnen verbeteren. Daarbij vraagt dit om een evenwichtige balans tussen de noodzakelijke zorg voor het kind en de doelmatige inzet van publieke middelen. We gebruiken de conclusies van lopende onderzoeken waar Opsterland in meedoet via SDF en de P10 naar het grootste zorggebruik om een grotere effectiviteit te realiseren.

Met zorgaanbieders maken we resultaatafspraken die bijdragen aan het verbeteren van onze doelen voor jongeren binnen de financiële kaders die daarvoor worden afgesproken. We zorgen dat we verantwoordelijkheid gaan delen en dat de financiële risico's niet alleen bij de gemeente liggen. We gaan in gesprek hoe we zorg duurzamer, goedkoper en korter kunnen maken en de effecten van de inzet kunnen verhogen en verbeteren. De komende tijd zal in het teken staan van analyse van het tekortdeel op de Jeugdwet en het nemen van maatregelen om dit te beheersen.

4. We bieden kinderen een goede startpositie voor het primair onderwijs

Wij versterken de doorgaande lijn tussen voorschools en schools. Om dit te stimuleren wordt gewerkt aan een goede zorgstructuur in de voorschoolse periode, ter voorbereiding op de start in het basisonderwijs en de zorg die dan mogelijk in het basisonderwijs nodig is. Hier worden met de betrokken partijen afspraken over gemaakt. Daarnaast worden er subsidies beschikbaar gesteld aan de scholen die bijdragen aan de algehele ontwikkeling van kinderen, naast het onderwijsaanbod dat zij vanuit school krijgen. Denk hierbij aan de weerbaarheidstrainingen die al jaren door de gemeente gefaciliteerd worden.

Daarnaast zetten we in op een dekkend aanbod van toegankelijke voorschoolse voorzieningen. In de wettelijke eisen voor VVE staat genoemd dat hier sprake van moet zijn. Op dit moment is er in bijna alle dorpen peuter- en kinderopvang beschikbaar. Er wordt onderzoek gedaan naar de beweegredenen van ouders om hun kind wel/niet naar peuter- of kinderopvang te brengen, zodat er mogelijk nog beter bij wensen van ouders aangesloten kan worden. Hiermee wordt tegelijkertijd gewerkt aan de ambitie van het Rijk om alle kinderen deel te laten nemen aan een voorschoolse voorziening.

5. Wij dringen laaggeletterdheid terug

Dit wordt aangepakt conform het aanvalsplan laaggeletterdheid 2018-2020. Onderdeel hiervan is in eerste instantie intern het bewustzijn te stimuleren en te zorgen voor deskundigheid op het gebied van het herkennen en doorverwijzen bij problematiek rondom laaggeletterdheid. Vervolgens worden organisaties en werkgevers uit Opsterland uitgenodigd voor het bespreken van deze onderwerpen, zodat ook zij een bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van laaggeletterdheid in onze gemeente.

6. Wij willen verzuim en voortijdig schoolverlaten voorkomen

Kinderen die vroegtijdig dreigen uit vallen in het onderwijs worden vroegtijdig gesignaleerd en zo nodig ondersteund door het gebiedsteam

7. Wij stimuleren de culturele ontwikkeling van kinderen

Cultuuronderwijs brengt kinderen in aanraking met allerlei vormen van kunst en cultuur, actief, receptief en reflectief. Wij willen dat kinderen volop hun talenten kunnen ontwikkelen door via het primair onderwijs muzikaliteit en creativiteit in het algemeen te stimuleren. Aan het eind van hun schoolloopbaan moeten alle kinderen een instrument kunnen bespelen en met alle vormen van kunst en cultuur in aanraking zijn geweest.

Wat gaan we beter/meer/anders doen in de periode t/m 2022?

Op basis van de hierboven beschreven ontwikkelingen en de ambities die wij hierop hebben wij maatregelen en acties opgesteld. Wij beschrijven hier welke maatregelen en acties gaan bijdragen aan het realiseren van onze ambities.

1. Wij verbeteren de vroegsignalering van kwetsbare kinderen.

- We gaan voorlichting opzetten voor jongeren in het Voortgezet Onderwijs voor risicogedrag rondom gamen en mediagebruik, roken, sexting, alcohol en drugs.
- Schoolverzuim en vroegtijdig schoolverlaten wordt als een belangrijke indicator gezien en willen we met een actieve, integrale aanpak nog meer tegengaan.
- We sluiten aan bij het Rijksprogramma 'Kansrijke Start' om meer kinderen een kansrijke start te geven, kwetsbare gezinnen scherper in beeld te krijgen en laagdrempelige ondersteuning te bieden aan (aanstaande) ouders.
- We werken samen in preventieteams op scholen.
- We stimuleren het gebruik van de Verwijsindex.

2. Wij zorgen voor een goede begeleiding van kwetsbare kinderen

- Via het gebiedsteam worden jongeren en hun ouders/ verzorgers vanaf 16,5 jaar geïnformeerd over de aanstaande veranderingen die gaan gelden nu zij bijna volwassen worden. Hiervoor gebruiken wij het model 'Soepele overgang', een werkwijze om kwetsbare jongeren doorlopende zorg, ondersteuning en goede begeleiding naar zelfstandigheid te geven.
- Er worden afspraken gemaakt met het jongerenwerk over de bediening van vind- en bindplekken van jongeren die zich in een kwetsbare positie bevinden. Het jongerenwerk is opnieuw aanbesteed en hier worden afspraken over gemaakt.
- De landelijke actieprogramma's "Scheiden zonder schade" en "Geweld hoort nergens thuis", gaan we concretiseren naar de situatie op regionaal en lokaal niveau.
- We dragen bij aan de actielijn 'Kind in beeld bij echtscheidingen' uit het Fries Actieplan Zorg voor Jeugd.
- Stimuleren van het preventieve dyslexieprogramma BOUW.
- We gaan de samenwerking versterken tussen het gebiedsteam, onderwijs en zorg om kinderen die problemen geven op school samen op te pakken en hier afspraken over te maken.

3. Wij willen een efficiëntere toegang tot zorg ten opzichte van nu

- De bekendheid van het loket voor jeugdhulp is gestegen ten opzichte van 2018.
- De inzet van praktijkondersteuners voor huisartsen (POH GGZ jeugd) gaan we doorontwikkelen waarbij we streven naar een 100% dekking.
- We gaan ons aansluiten op het Zorgdomein.
- Daarnaast dragen we bij aan het verder ontwikkelen van de actielijn 'Samen één plan' uit het Fries Actieplan Zorg voor Jeugd om te komen tot betere toegang tot jeugdhulp.
- Er is al zicht op de grootste zorggebruikers waarop gericht maatwerk is geleverd, en aan de hand van een evaluatie verbeteren wij de efficiëntie verder waar mogelijk.

- In de gemeentelijke organisatie borgen we de gemaakte afspraken ten aanzien van inkoop en contractmanagement.
- Wij gaan gerichtere resultaatafspraken met zorgaanbieders maken
Via de regionale samenwerkingsverband Sociaal Domein Fryslân maken we afspraken over de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering.
- De procedures en afspraken rondom inkoop van zorg en ondersteuning voor jeugd zijn helder en bij iedereen in het Gebiedsteam bekend.
- De gemeente borgt dat er met regelmaat evaluatiegesprekken plaatsvinden met aanbieders over de wijze van inkoop via Sociaal Domein Fryslân (SDF) en in samenwerking met SDF wordt gewerkt aan verbeterpunten.

4. We bieden kinderen een goede startpositie voor het primair onderwijs

- Wij herijken het VVE-beleid om een dekkend aanbod voor- en vroegschoolse educatie (VVE) te kunnen realiseren.

Als ouders gebruik willen maken van gemeentetoeslag voor de peuteropvang moet deze peuteropvang VVE aanbieden. Dit doen alle locaties voor peuteropvang daarom ook. In 2018 hebben alle locaties voor peuteropvang een VVE zelfevaluatie ingevuld. Deze zelfevaluatie is de start voor de kwaliteitscyclus en betreft zowel VVE op de peuteropvang als de doorgaande lijn met het basisonderwijs. Met ingang van 1 januari 2019 verandert de verdeelsystematiek voor de middelen die gemeenten krijgen en in de komende jaren worden een aantal nieuwe eisen voor de uitvoering van VVE ingevoerd. Aanleiding voor een herijking van het VVE beleid, waar de uitkomsten van de VVE zelfevaluaties ook in meegenomen zullen worden.

Voor het nieuwe VVE beleid onderzoeken wij waarom ouders wel/niet gebruik maken van een voorschoolse voorziening. Daarnaast maken wij afspraken tussen voorschoolse voorzieningen en de gemeente over de taken die elk op zich neemt om het gebruik van voorschoolse voorzieningen te stimuleren. Met de JGZ maken wij afspraken over de toeleiding naar voorschoolse voorzieningen en VVE, onderdeel daarvan kan deskundigheidsbevordering zijn.

- De zorgstructuur voorschoolse periode en doorgaande lijn naar basisonderwijs is zodanig ingevuld dat die goed aansluit op de start in het basisonderwijs.
Er zijn afspraken gemaakt met voorschoolse voorzieningen en basisonderwijs over de doorgaande lijn. Er komt daarnaast een subsidiekader waar het onderwijs gebruik van kan maken, zodat bijvoorbeeld weerbaarheidstrainingen gegeven kunnen worden.
- Wij onderzoeken of VVE ook in de kinderopvang aangeboden kan worden en wat daarvan de consequenties zijn.
- Wij gaan verder met de implementatie van extra uren VVE.

5. Wij willen verzuim en voortijdig schoolverlaten voorkomen

- Kinderen die vroegtijdig dreigen uit vallen in het onderwijs worden vroegtijdig gesignaleerd en zo nodig ondersteund door het gebiedsteam.

6. Wij dringen laaggeletterdheid terug

- Wij stimuleren intern en extern betrokkenen bewust van de problematiek bij laaggeletterdheid en geven hen handvatten voor het bespreekbaar maken en doorverwijzen van mensen die hiermee te maken krijgen.
- Wij monitoren het effect van het taalaanbod op de deelnemers.
- Het taalaanbod is goed in beeld en uitgerold volgens het Actieplan laaggeletterdheid.
- Daarnaast wordt gewerkt aan het uitrollen van gemeentelijk beleid in samenwerking met een werkgroep waarin o.a. de bibliotheek, Timpaan Welzijn, het Friesland College, Stichting Lezen en Schrijven en de gemeente vertegenwoordigd zijn.

7. Wij stimuleren de culturele ontwikkeling van kinderen

- De komende vier jaar monitoren we de gekozen instrumenten: de subsidieverlening aan de scholen en inzet van de cultuurcoach via Keunstwurk. We gaan na of we onze doelen bereiken en stellen het beleid zo nodig bij.
- Met de bibliotheek maken we een plan voor het versterken van de media-educatie, en met de beide musea maken we afspraken over het uitbreiden van de erfgoededucatie.
- Daarnaast faciliteren wij het onderwijs en het culturele veld met de inzet van een cultuurcoach.

Wat kost dat en hoe wordt het betaald?

De ambities en maatregelen worden binnen de bestaande begroting en budgetten uitgevoerd.

Ambitie 4. Opsterland is een gezonde leefomgeving

In deze ambitie gaan wij in op de sociale omgeving, en niet op de fysieke. Die laatste wordt in de ontwikkelagenda Leefbaarheid behandeld.

Waar staan we?

Gezondheid

In 2016 is de nota Lokaal Gezondheidsbeleid Gemeente Opsterland vastgesteld voor 4 jaar. De basis van het gezondheidsbeleid is verankerd in de Wet Publieke Gezondheid. De nota sluit aan bij de landelijke prioriteiten, zoals deze zijn opgenomen in de Landelijke nota gezondheidsbeleid.

De uitvoering van wettelijke taken zijn ondergebracht bij GGD Fryslân. In de nota Lokaal Gezondheidsbeleid beschrijven wij de keuzes in het beleidsvrije gedeelte. We werken aan preventie en aan het bevorderen van de gezondheid van onze inwoners. Hierbij onderschrijven wij het gezondheidsconcept 'Positieve gezondheid'. Gezondheid is vooral van mensen zelf. 'Positieve gezondheid' sluit goed aan bij onze visie op het Sociaal domein, waar participatie, zelfregie en zelfredzaamheid belangrijke pijlers zijn. Vanuit het gezondheidsbeleid zoeken wij de verbinding met andere beleidsvelden, zoals onderwijs, sport, WMO, jeugdzorg, welzijn, wonen en participatie.

Onze deelthema's zijn:

- het verminderen van sociaal economische gezondheidsachterstanden;
- het verbeteren van de mentale gezondheid;
- het verminderen van overgewicht en het stimuleren van bewegen en gezonde voeding;
- het voorkomen en/of beperken van het gebruik van genotmiddelen, zoals roken, alcohol en drugs.
- het verbeteren van de seksuele gezondheid.

Elke vier jaar monitort GGD Fryslân de gezondheid van onze inwoners door middel van de GO-monitor. In 2016 en 2017 zijn deze onderzoeken voor het laatst uitgevoerd. De cijfers worden verkregen door enquêtes uit te zetten onder de bevolking.

Samengevat: de gemiddelde inwoner van Opsterland leeft gezond.

Ervaren gezondheid:

- 12 – 18 jaar:
  - Gemiddelde Fryslân: 91%
  - Gemiddelde Opsterland: 89%
- 19 – 64 jaar:
  - Gemiddelde Fryslân: 82%
  - Gemiddelde Opsterland: 86%
- 65 jaar en ouder:
  - Gemiddelde Fryslân: 69%
  - Gemiddelde Opsterland: 69%

Door de demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing) verwachten wij in de komende jaren een daling van de ervaren gezondheid.

Sport

In 2017 is de Kadernota Sport en Bewegen 2017 – 2021 vastgesteld. De kadernota gaat in op sportstimulering, het bevorderen van bewegen, het versterken van de lokale sportorganisaties en de

bijdrage die sport en bewegen levert aan andere beleidsterreinen zoals onderwijs, gezondheid, WMO, jeugdzorg en participatie. Een gemeentelijk integraal sport en – beweegbeleid. Aan het sportbeleid van de rijksoverheid ligt vooral de maatschappelijke betekenis van sporten ten grondslag. De afgelopen jaren zijn sport- en gezondheidsbeleid meer naar elkaar toegegroeid. Er is bewust gekozen sport- en beweegbeleid te combineren met gezondheidsbeleid en preventie.

In de vierjaarlijkse GO-monitors van GGD Fryslân wordt ook gevraagd naar sport en bewegen. In het onderstaande is per leeftijdsgroep vermeld hoeveel er wordt bewogen per dag afgezet tegen het Fries gemiddelde.

Samengevat: de gemiddelde inwoner van Opsterland beweegt regelmatig.

Beweging per dag:

- 12 – 18 jaar:
  - Gemiddelde Fryslân: 19%
  - Gemiddelde Opsterland: 22%

Voldoet aan norm gezond bewegen

- 19 – 64 jaar:
  - Gemiddelde Fryslân: 61%
  - Gemiddelde Opsterland: 60%
- 65 jaar en ouder:
  - Gemiddelde Fryslân: 77%
  - Gemiddelde Opsterland: 76%

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Betrek de dorpen, verenigingen en inwoners bij het ontwikkelen van projecten op het gebied van gezondheid, bewegen en voeding
- Verbinding tussen alle mensen in het dorp: ontmoeting staat centraal
- Rookvrije sportvelden

Raadsleden

- Sport en bewegen is een belangrijk instrument voor preventie
- Investeren in rookvrije omgevingen voor kinderen

Wat willen we bereiken?

1. De ervaren gezondheid van onze inwoners blijft minimaal gelijk ten opzichte van 2016.

De ervaren gezondheid in onze gemeente is hoog. Door de demografische ontwikkelingen van ontgroening en vergrijzing verwachten wij een daling in de ervaren gezondheid. Het aantal 65+-ers neemt toe: nu al zien we een daling in ervaren gezondheid bij inwoners ouder dan 65 jaar ten opzichte van inwoners jonger dan 65 jaar.

Daarbij is het belangrijk, dat gemeente Opsterland aandacht blijft houden voor gezondheidsachterstanden bij lager opgeleiden. Door slechtere gezondheidsvaardigheden leven lager opgeleiden gemiddeld in Nederland zeven jaar korter dan hoogopgeleiden. Daarnaast leven lager opgeleiden niet alleen korter, maar hebben ze ook minder jaren van goede gezondheid (gemiddeld 19 jaar).²

² Bron: cijfers Pharos en Platform31

2. Wij willen via sport en beweging de gezondheid van onze inwoners verder bevorderen

Gezonde inwoners hebben een hoge kwaliteit van leven en zijn (beter) in staat te participeren in de samenleving. Naast persoonlijke voordelen heeft een goede gezondheid ook een positief effect op het gebruik van zorg-, hulp- en dienstverlening.

Sporten en bewegen zien we als een middel om de doelen in het sociaal domein te behalen.

De activiteiten die we gaan uitvoeren zijn integraal verbonden met de beleidsvelden gezondheid, onderwijs, jeugd, WMO en participatie.

3. Elk kind heeft toegang tot een veilige speelplaats

Wat gaan we beter/meer anders doen in de periode t/m 2022?

Op basis van de hierboven beschreven ontwikkelingen en de ambities die wij hierop hebben wij maatregelen en acties opgesteld. Wij beschrijven hier welke maatregelen en acties gaan bijdragen aan het realiseren van onze ambities.

Wij gaan tot en met 2022 nog meer inzetten op een integrale benadering van de twee beleidsterreinen Gezondheid en Sport binnen het Sociaal Domein. Gezondheid en Sport beschouwen we als de poort tot participatie.

Daarnaast gaan wij nog intensiever samenwerken met onze ketenpartners en dan vooral met GGD Fryslân, sportverenigingen, scholen en maatschappelijke organisaties. Dit doen we op de thema's, die op dit moment spelen in de samenleving: rookvrije generatie, terugdringen alcoholgebruik onder de 18 jaar, overgewicht, inactiviteit en gezondheidsachterstanden.

De eerder opgestelde uitvoeringsplannen zijn leidend voor de komende jaren en zijn opgesteld ter ondersteuning aan het behalen van de doelstellingen. Het streven is de uitvoeringsplannen jaarlijks te evalueren en te toetsen aan de realiteit.

De komende periode gaan wij in ieder geval:

1. De ervaren gezondheid van onze inwoners blijft minimaal gelijk ten opzichte van 2016

- We willen de gezondheidsachterstanden in Gorredijk terugdringen.
Dit doen we met behulp van het landelijk programma GIDS. We kiezen voor een compacte aanpak, waarbij we focussen op inactiviteit en overgewicht. Daarnaast werken we in een pilot in het kader van de Vitale Regio in Gorredijk integraal aan toegankelijkheid en duurzaamheid van welzijn en zorg.
- We voeren preventieve programma's uit die de algemene gezondheid van inwoners bevorderen. We investeren in preventieve programma's voor gezondheidsbevordering voor jongeren en ouderen. Daarnaast is de gemeente per 1 juni 2018 aangesloten bij het landelijk netwerk van JOGG-gemeenten: Jongeren op Gezond Gewicht voor een periode van drie jaar.
- Alle schoolpleinen, sportverenigingen en speeltuinen en/of andere plaatsen waar veel kinderen komen zijn in 2020 rookvrij.
We sluiten ons aan bij de maatschappelijke ontwikkeling van de Rookvrije Generatie. Bij dit onderwerp werken we integraal samen met andere beleidsvelden, zoals Jeugd en Sport.
- We willen de verkoop van alcohol aan jongeren onder de 18 jaar verder terugdringen.
Daarbij willen wij in 2019 een hoger nalevingspercentage behalen dan in 2017 (38%, onderzoek Platform de Nuchtere Fries). Daarnaast verhogen wij de bewustwording bij verkooppunten door lokale campagnes en afgesloten convenanten met supermarkten en sportverenigingen. Tot slot zijn voorlichting op scholen en sportkantines over Nix18 een vast onderdeel van het programma.

2. Wij willen met sporten en bewegen de gezondheid van onze inwoners verder bevorderen

- Wij zetten buurtsportcoaches in.

Wij borgen de activiteiten van de buurtsportcoaches in onze gemeente door deelname aan de Brede Impuls Combinatiefunctie van VWS en OCW in samenwerking met lokale partners. Hiermee bereiken we dat de doelen en resultaten voor onze jongeren tot 23 jaar, opgenomen in de Uitvoeringsnota Sport en Bewegen 2017 - 2021 gemeente Opsterland, worden behaald.

- We investeren in preventieve programma's voor sport en bewegen en gezondheidsbevordering voor jongeren en ouderen: bewegen, voeding, alcohol en roken in relatie tot sport.
  - Voorlichting aan sportverenigingen over gezondheidsthema's en hun rol daarbij in samenwerking met de buurtsportcoaches.
  - Actieve deelname aan de activiteiten die geïnitieerd worden vanuit JOGG vanaf 1 januari 2019.
  - De sportterreinen in gemeente Opsterland zijn rookvrij in 2020.
  - Pilot Project Ouderen Vitaal in Beweging.
- Wij zetten ons in voor een beter en groter sportaanbod voor mensen met een handicap. Wij sluiten ons aan bij het programma Uniek Sporten.

3. Elk kind heeft toegang tot een veilige speelplaats

- Wij stellen speeltuinbeleid op.

Wat kost dat en hoe wordt dat betaald?

De ambities en maatregelen worden binnen de bestaande begroting en budgetten uitgevoerd.

Ontwikkelagenda

Leefbaarheid

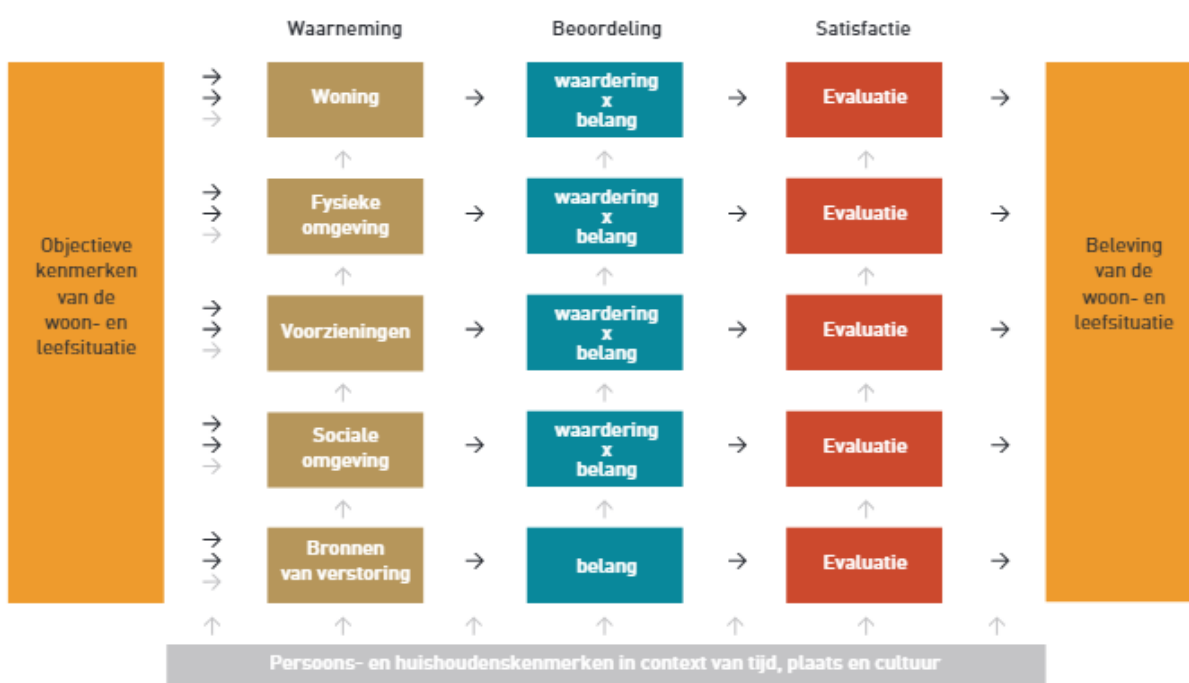
Inleiding

Leefbaarheid wordt vaak in een adem genoemd met begrippen als sociale samenhang, veiligheid, participatie, de bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen en duurzaamheid. Er is geen eenduidige begripsbepaling voor leefbaarheid.

De gemeente Opsterland neemt de definitie van Leidelmeijer en van Kamp, 2003 als uitgangspunt: *Leefbaarheid heeft betrekking op de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de eisen en wensen die er door de bewoners aan worden gesteld.*

Het beschrijven van leefbaarheid wordt bemoeilijkt doordat leefbaarheid niet zomaar een vast gegeven is, maar verschilt van persoon tot persoon en van plek tot plek. Het gaat om de manier waarop mensen hun dorp beleven. Wat voor de een leefbaar is, is dat voor de ander niet en andersom. In algemene zin gaan we er echter vanuit dat het oordeel over de kwaliteit van de leefomgeving tot stand komt zoals weergegeven in onderstaand model.

Denkmodel voor de beleving van de woonomgeving

Bron: Leefbaarheid van Wijken, VROM

1.1 Ontwikkelagenda leefbaarheid

Opsterland is primair een woongemeente. Het is dus belangrijk dat onze dorpen leefbaar blijven. Dat kan door een goed aanbod van woningen, een bloeiend verenigingsleven en voldoende bereikbare en betaalbare voorzieningen. We willen toewerken naar een nieuwe vorm van samenwerking tussen de gemeente en de dorpen. Een volgende stap na 'de krêft van de mienskip', waarbij we dorpen nog meer willen stimuleren om zelf met plannen te komen en projecten uit te voeren. Op basis van het coalitieakkoord 2018-2022 zijn de volgende ambities geformuleerd:

- Krêft van de mienskip wordt maximaal ingezet
- Opsterland biedt een veilige leefomgeving
- Opsterland biedt bereikbare basisvoorzieningen (ruimte voor ontmoeting, sportvoorzieningen en scholen)
- Opsterland biedt een toekomstgericht woonbeleid
- Opsterland biedt een aantrekkelijke leefomgeving

Bovenstaande ambities worden in deze ontwikkelagenda verder uitgewerkt. Naast deze ambities zijn er ook ambities geformuleerd op het gebied van duurzaamheid en inclusieve samenleving. Deze worden uitgewerkt respectievelijk in de ontwikkelagenda duurzaamheid en de ontwikkelagenda inclusieve samenleving. Dit zijn geen aparte onderwerpen, ook tussen de onderwerpen wordt de samenhang bekeken om de integraliteit te borgen.

Ambitie 5. Krêft van de mienskip wordt maximaal ingezet

Waar staan we?

Opsterland maakt al geruime tijd werk van gebiedsgericht werken. Na een voorzichtige start met beperkte personele inzet wordt er sinds 2013 door de gemeente steviger ingezet op de dorpen. Toch merken we dat de tevredenheid over de samenwerking is afgenomen.

Samenwerking plaatselijke belangen	2013	2017
Tevreden over contact met plaatselijk belang in de gemeente in %	94%	85%

Plaatselijke Belangen vinden dat zij een grote verantwoordelijkheid hebben en dat zij niet altijd voldoende ondersteund worden door de gemeente bij subsidieaanvragen en vergunningsaanvragen. Zij vragen om duidelijke aanspreekpunten die kunnen ondersteunen bij dergelijke processen.

In de loop van de jaren hebben we steeds beter in beeld gekregen wat in Opsterland werkt in het gebiedsgericht werken. De lessen en ervaringen in Opsterland:

- Als gemeente moet je de dorpen kennen. Goede kennis van een dorp betekent dat je weet wat er speelt, voor en achter de schermen, en dat je weet welke mensen zich voor het dorp inzetten. Goede kennis van een dorp betekent ook dat je erkent dat het ene dorp het andere niet is.
- Er dient vertrouwen tussen de gemeente en het dorp te zijn. Vertrouwen tussen de gemeente en inwoners bouw je op met mensen: er zijn goede verbinders (of: intermediairs) nodig, die de systeemwereld van de gemeente en de leefwereld van de inwoners met elkaar verbinden.
- Het besef dat we het in de dorpen niet alleen kunnen, is binnen de gemeente sterker geworden. Het woord “samen” wordt binnen het beleid steeds vaker gebruikt, en heeft zich vertaald in een breed scala aan netwerken waarin overlegd én aangepakt wordt. De samenwerking met partners wordt soms formeel vastgelegd, bijvoorbeeld in de prestatieafspraken met de beide woningcorporaties.
- Opsterland is een gemeente die bruist van de initiatieven. In de dorpen worden vele plannen door inwoners en organisaties ontwikkeld en uitgevoerd, met en zonder hulp van de gemeente en andere professionele partijen. Na een aantal jaren met grootschalige gemeentelijke projecten rondom initiatieven van inwoners is er de afgelopen periode een sterke opleving van initiatieven waar de gemeente slechts zijdelings bij betrokken is. Vooral op het terrein van duurzaamheid en groen is dat het geval.
- In de dorpen blijkt keer op keer de waarde van kleinschaligheid en van de “menselijke maat”. De meeste inwoners van onze gemeente voelen zich betrokken bij en verantwoordelijk voor hun directe woon- en leefomgeving. Soms is dat het dorp, veel vaker de straat of het eigen blokje/pleintje.
- Opsterland is een gemeente met een sterke infrastructuur van Plaatselijke Belangen. Tussen die Plaatselijke Belangen en de gemeente is de relatie in de meeste van de gevallen goed.
- Er is een groot verschil tussen de Plaatselijke Belangen in het zoeken naar vernieuwing en het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. Voor enkelen is dat een belangrijk punt, anderen zien het vooral als hun rol om te reageren op plannen en ideeën van anderen.

Vrijwilligers

Er zijn veel vrijwilligers actief in de gemeente. Dat varieert van vrijwilliger bij de sportclub tot vrijwilliger bij de dagopvang voor mensen met dementie. Op basis van landelijke cijfers doet de helft van de inwoners af en toe vrijwilligerswerk en doet 30% regelmatig vrijwilligerswerk gedurende ongeveer 4,5 uur per week. Veel vrijwilligers in Opsterland verbinden zich aan een lokale organisatie of vereniging. Ze zijn bijvoorbeeld vrijwilliger bij de voetbalclub of vrijwilliger bij het dorpssteunpunt.

Plaatselijke Belangen en andere vrijwilligersorganisaties geven aan dat het steeds moeilijker wordt om vrijwilligers te vinden. Er wordt aangegeven dat vooral voor (structurele) bestuursfuncties moeilijk vrijwilligers te vinden te zijn. Ook wordt er steeds meer verantwoordelijkheid bij de vrijwilligers gelegd. Vrijwilligers hebben de behoefte aan ondersteuning om hun functie goed uit kunnen voeren.

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Initiatieven aanjagen
- Niet denken vanuit de regels
- Creativiteit en kennis bij inwoners, organisaties aanboren

Raadsleden

- Samenwerken en faciliteren
- Vrijwilligerswerk en burgerinitiatieven samenbrengen
- Talentgebruik

Wat willen we bereiken?

1. Wij werken samen met inwoners aan een leefbare gemeente

Om ook zonder groei te kunnen investeren in (ruimtelijke) kwaliteit doet Opsterland een beroep op inzet van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Opsterland wil een faciliterende gemeente zijn, die inwoners en organisaties de ruimte geeft om te investeren in de samenleving en in de leefomgeving. De gemeente wil daarvoor een klimaat creëren waarbij inwoners de ruimte voelen om de gemeente om taken van de gemeente over te nemen (*right to challenge*). De gemeente heeft als doel om initiatieven onderling te verbinden en zo de kans te geven van elkaar te leren.

2. Wij ondersteunen en faciliteren initiatieven vanuit de dorpen

De gemeente Opsterland hecht groot belang aan initiatieven van onderop, die de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de dorpen verbeteren. We willen bereiken dat Plaatselijke Belangen definitief de omslag maken en loskomen van hun eerdere rol (reageren op plannen van de gemeente en derden). Wij willen bereiken dat ze een open en uitnodigend netwerk vormen in het eigen dorp, dat het dorpsbudget inzet om allerlei bewonersinitiatieven een impuls te geven.

Voor de dorpen is het eigen dorpsbudget toereikend voor de kleinere initiatieven die jaarlijks binnenkomen. Wel is er zo nu en dan sprake van een groter initiatief, waarvoor het dorp onvoldoende budget heeft. We willen bereiken dat Plaatselijke Belangen ook uitvoering geven aan grotere initiatieven die voortvloeien uit de dorpsvisies. Daarbij streven we er naar dat Plaatselijke Belangen beter gebruik maken van het dorpenfonds.

3. Wij willen vrijwilligers zo goed mogelijk ondersteunen

Steeds vaker horen we als gemeente dat het moeilijk is om vrijwilligers te vinden. Voor incidentele activiteiten lukt dit vaak nog wel, maar voor structurele activiteiten wordt dit steeds moeilijker. We willen bereiken dat het aantal inwoners dat vrijwilligerswerk doet stijgt naar 40%. We willen onze inwoners stimuleren om vrijwilligers werk te doen. Wij streven er naar om vrijwilligerswerk meer toegankelijk te maken door juiste ondersteuning te bieden aan vrijwilligers.

We willen bereiken dat vrijwilligersvacatures door gemotiveerde vrijwilligers worden ingevuld. Concreet gaat het hierbij om een goede matching van vraag en aanbod.

Wat gaan we beter/meer/anders doen in de periode t/m 2022?

1. Wij werken samen met inwoners aan een leefbare gemeente

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 1.1 Wij geven de inwoners het 'right to challenge'
- 1.2 We heffen geen leges over vergunningen voor kleinschalige evenementen.

2. Wij ondersteunen en faciliteren initiatieven vanuit de dorpen

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 2.1 Wij werken samen met de dorpen en Plaatselijke Belangen
- 2.2 Verruimen dorpsbudgetten
- 2.3 Voor de versterking van de leefbaarheid nemen we de dorpsvisies als uitgangspunt
- 2.4 Inzetten van dorpsregisseurs

3. Wij willen vrijwilligers zo goed mogelijk ondersteunen

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 3.1 We zorgen voor vrijwilligersbemiddeling en ondersteuning voor vrijwilligers

1.1 Wij geven de inwoners het 'right to challenge'

Met het *right to challenge* krijgen inwoners de kans om de gemeente uit te dagen om taken over te nemen. Dit omdat hierdoor een hogere kwaliteit wordt bereikt, of omdat goedkoper of efficiënter kan worden gewerkt. Dit is geenszins een bezuiniging, maar een uitdaging richting de dorpen om met slimme oplossingen te komen. Het geld wat daarmee eventueel bespaard wordt, kan aan andere zaken besteed worden die voor het dorp belangrijk zijn. Wij durven te vertrouwen op de kracht, de bevoegdheid en het leiderschap van mensen zelf om samen aan oplossingen te werken. Meer betrokkenheid van inwoners zorgt voor maatschappelijke meerwaarde en draagvlak in de wijk of het dorp.

In Opsterland wordt op incidentele wijze geëxperimenteerd met gemeentelijke taken die gedeeltelijk of helemaal overgedragen worden aan of uitgevoerd worden door bewoners. In andere gemeenten zijn diverse voorbeelden van gemeentelijke taken die door bewoners worden uitgevoerd. Dat gebeurt bijvoorbeeld in het groenbeheer (onderhoud perkjes), in het veiligheidsdomein (buurtpreventieteam) en in het sociale domein.

Voor de uitvoering van gemeentelijke taken door inwoners kunnen we meer ruimte scheppen dan nu het geval is. Naast de hierboven genoemde voordelen voor versterking van betrokkenheid en leefbaarheid, zijn er de volgende voordelen voor inwoners en de dorpen:

- mensen hebben directere invloed op de kwaliteit;
- het dorp kan manier eigen inkomsten verwerven;
- eigen inzet kan de impact van eventuele bezuinigingen verminderen;
- het overnemen of uitvoeren van publieke taken kan de dorps economie versterken.

Er zijn wel een aantal voorwaarden om rekening mee te houden. Voorbeelden hiervan zijn:

- sommige taken, bijvoorbeeld binnen de handhaving of specialistische zorg, lenen zich niet voor overdracht aan inwoners;
- als taken worden overgenomen door inwoners, bestaat de kans op verdringing van werk. Hierbij gaat het soms om werk voor kwetsbare mensen;
- de verantwoordelijkheid voor het werk als het niet loopt zoals verwacht;

In 2019 worden spelregels opgesteld, zodat inwoners duidelijke afspraken met de gemeente kunnen maken en nadelige gevolgen zoveel mogelijk voorkomen kunnen worden.

1.2 We heffen geen leges over vergunningen voor kleinschalige evenementen.

Initiatieven en kleine evenementen dragen bij aan de leefbaarheid. Het is belangrijk om die te ondersteunen. Om de organisatoren van kleinschalige activiteiten niet onnodig te belasten, worden de leges voor het aanvragen van vergunningen voor deze activiteiten afgeschaft.

In het evenementenbeleid wordt geconcretiseerd welke activiteiten onder een kleinschalig evenement vallen. Dit beleidsplan wordt in 2019 opgesteld.

2.1 Wij werken samen met de dorpen en de Plaatselijke Belangen

Wij zien de leefbaarheid als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Deze samenwerking willen we versterken door de volgende uitgangspunten te hanteren:

- De basis, dat zijn de inwoners zelf. De eigen kracht en verantwoordelijkheid van mensen en hun omgeving staan daarom centraal. Waar nodig ondersteunen wij mensen om mee te doen. Daarbij bieden wij maatwerk.
- We verlangen van mensen en stimuleren dat ze hun talenten en capaciteiten benutten. Iedereen kan (betaald of onbetaald) iets bijdragen aan de samenleving. Mensen hebben soms beperkingen, maar altijd talenten en mogelijkheden.
- We hebben in Opsterland een goed ontwikkelde basisinfrastructuur van vrijwilligersorganisaties in de dorpen. We benutten zoveel mogelijk de kracht van deze structuur. We ondersteunen en faciliteren deze organisaties optimaal, zodat zij activiteiten kunnen ontwikkelen of beschikbaar kunnen stellen. Daarbij kan in verschillende samenstellingen (projectgroepen) of netwerken worden gewerkt.
- De werkwijze en het contact organiseren we dichtbij mensen. Hierbij kijken we welke werkwijze het beste past bij de opgaven. Ook hiervoor geldt maatwerk.

We gaan bespreken daarnaast met plaatselijke Belangen hoe zij vinden dat de samenwerking versterkt kan worden. Hierbij zou ook nagedacht kunnen worden over het inzetten van dorpswethouders, die op een laagdrempelige manier te benaderen zijn. In 2019 wordt de samenwerking geëvalueerd en wordt een voorstel gedaan.

2.2 Verruimen dorpsbudgetten

De gemeente Opsterland heeft in haar beleid vastgelegd dat de dorpen jaarlijks een budget krijgen voor kleine dorpsinitiatieven. Het budget is opgedeeld in een vast bedrag per dorp (2.500 euro), aangevuld met een bedrag per inwoner (80 eurocent). Op deze manier wordt rekening gehouden met verschil in omvang tussen de dorpen. De afgelopen jaren hebben bezuinigingen plaatsgevonden, op basis van het percentage waarmee de gemeenteraad de begroting corrigeert. De dorpsbudgetten worden verruimd, zodat uitkering van het dorpsbudget niet tot overschrijdingen van de begroting leiden.

2.3 Voor de versterking van de leefbaarheid nemen we de dorpsvisies als uitgangspunt

Een groot deel van de Opsterlandse dorpen heeft al een dorpsvisie, of heeft plannen om er een te maken. Veelal worden de dorpsvisies door de Plaatselijke Belangen aangeboden aan het college van burgemeester en wethouders. Enerzijds ter informatie, maar ook in de verwachting dat de gemeente in gezamenlijk overleg uitvoering zal geven aan de wensen in de dorpsvisies.

Er wordt in 2019 een werkgroep opgericht om op integrale wijze uitvoering te geven aan de dorpsvisies. Gezamenlijk met Plaatselijke Belangen worden de visies vertaald in jaarlijkse uitvoeringsplannen. Uitgangspunt is dat wat het dorp zelf kan, laten we ook bij het dorp. De gemeente faciliteert en denkt mee. Daar waar de gemeente een duidelijke verantwoordelijkheid of rol heeft kijkt zij samen met de Plaatselijke Belangen of en op welke wijze uitvoering kan worden gegeven aan de initiatieven. Maatregelen en activiteiten worden daadwerkelijk en vlot uitgevoerd.

Voor het uitvoeren van de plannen kan een beroep worden gedaan op het dorpenfonds. Dat kan door een bijdrage in de totale kosten van het plan, maar ook door tijdelijke professionele ondersteuning bij het opstarten. Het dorpenfonds is beperkt. Voor de toekenning van projecten en activiteiten moeten keuzes worden gemaakt. Er wordt in 2019 een regeling ontwikkeld in de vorm van een tender. De regeling van het Iepen Mienskipsfûns van de provincie wordt als een voorbeeld gebruikt, waarbij een panel bestaande uit professionals en inwoners adviezen uitbrengt over de toekenning en verdeling van middelen.

2.4 Inzetten van dorpsregisseurs

In het coalitieakkoord staat het volgende met betrekking tot dorpsregisseurs:

“...Daarnaast stellen we dorpsregisseurs aan, die de dorpen ondersteunen bij nieuwe initiatieven en het contact met de gemeente.”

In 2020 worden drie dorpsregisseurs benoemd. Zij ondersteunen de dorpen bij het contact met de gemeente. De dorpsregisseurs vormen nadrukkelijk geen extra ‘schakel’. Zij fungeren als spin in het web tussen de verschillende partijen en de gemeente. De inwoners, plaatselijke belangen en dorpssteunpunten kunnen bij deze dorpsregisseurs terecht voor contact met de gemeente en coördineren processen. Zij blijven daarbij het aanspreekpunt. Ook verbinden de dorpsregisseurs andere organisaties, zoals de politie, woningbouwverenigingen en de gemeentelijke organisatie met elkaar. Het is van belang dat de dorpsregisseurs beschikken over politieke sensitiviteit. Daarbij moeten de dorpsregisseurs in staat zijn om de belangen van verschillende partijen te overzien. De dorpsregisseur is daardoor in staat initiatieven met elkaar te verbinden en weet welke andere initiatieven er zijn, waardoor niet iedere initiatiefnemer het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Daarnaast kan de dorpsregisseur ondersteuning bieden bij de soms complexe processen om subsidies te verkrijgen.

We zetten in op continuïteit. De dorpsregisseurs gaan een duurzame verbinding tussen dorpen en de gemeente aan. De gemeente wil op haar beurt een duurzame relatie aangaan met de dorpsregisseurs. Om dit te waarborgen komen de dorpsregisseurs per 2020 in dienst bij de gemeente, in een betaalde functie. In eerste instantie zal het gaan om een pilot. Na 2022 zal de functie worden geëvalueerd. In 2019 wordt het functieprofiel van de dorpsregisseur verder uitgewerkt.

3.1 We zorgen voor vrijwilligersbemiddeling en ondersteuning voor vrijwilligers

Om meer vrijwilligers te werven worden een aantal projecten opgestart. Voorbeelden van projecten: vrijwilligersbemiddeling, een vrijwilligersdag, een vrijwilligersmarkt, een wervingsactie, open bedrijvendagen en ‘open dorpdagen’.

Het is van belang dat vraag en aanbod van vrijwilligerswerk gematcht worden. De dorpssteunpunten en het gebiedsteam (en in de toekomst ook de dorpsregisseur) spelen daarbij een cruciale rol. Zij zijn veel in de dorpen en zien welke behoefte er is, bijvoorbeeld een maatje of een vrijwilliger voor een buurttuin. Deze vacatures plaatsen zij op een digitaal prikbord. Andere (vrijwilligers)organisaties kunnen ook vacatures voor projecten en activiteiten aanmelden bij het dorpssteunpunt of het gebiedsteam.

In 2019 starten we een pilotproject met een nieuwe vorm van vrijwilligersbemiddeling. Vanwege een beperkt budget wordt dit project gedurende 2 jaar in eerste instantie in 2 dorpen uitgevoerd. In het project zal een aandachtsfunctionaris talenten van inwoners actief koppelen aan vrijwilligersklussen. Vraag en aanbod worden vervolgens zorgvuldig gematcht.

Daarnaast worden vrijwilligerscoaches geworven. De vrijwilligerscoaches zijn zelf vrijwilligers die worden opgeleid om ‘maatje’ te zijn van iemand met afstand tot de arbeidsmarkt die vrijwilligerswerk gaat doen. Dit sluit aan bij de wens van de coalitie om een tegenprestatie te vragen aan alle uitkeringsgerechtigden.

Ook biedt de gemeente vrijwilligersondersteuning aan via Timpaan, bijvoorbeeld deskundigheidsbevordering en informatieverstrekking. Deze ondersteuning wordt in 2019 geëvalueerd.

Ambitie 6. Opsterland biedt een veilige leefomgeving voor inwoners, ondernemers en bezoekers

Waar staan we?

Ten opzichte van de vorige dorpsspiegels is het onveiligheidsgevoel onder de inwoners nagenoeg gelijk gebleven. De daling die zich heeft ingezet vanaf 2005 lijkt daarmee te zijn stopgezet. Uit onderzoek van het centraal bureau voor de statistiek blijkt dat in Friesland 27,8% van de inwoners zich wel eens onveilig voelt.³ Als belangrijkste oorzaken voor het onveiligheidsgevoel worden het risico om slachtoffer te worden van criminaliteit en in het verkeer genoemd. Toch geven de inwoners ook aan dat het veiligheidsgevoel op de beide thema's verbeterd is ten opzichte van 2013.

Ook is aan de inwoners gevraagd om hun veiligheidsgevoel een rapportcijfer te geven. Met een gemiddelde score van 7,3 beoordelen de Opsterlanders hun veiligheidsgevoel positief.

Uit de gesprekken met de Plaatselijke Belangen is gebleken dat men over het algemeen tevreden is over de veiligheid in Opsterland. Plaatselijke Belangen geven aan dat met name in de kleinere dorpen iedereen elkaar kent en men op elkaar past. In meerdere dorpen neemt Plaatselijk Belang ook het initiatief voor het opzetten van WhatsApp buurtpreventiegroepen. Diverse Plaatselijke Belangen geven aan dat zij op het gebied van veiligheid nog kansen zien. Hierbij wordt met name gedacht aan de zichtbaarheid van de politie en/of handhavers in het dorp. Deze zou verbeterd kunnen worden. Ook zou men graag zien dat de pakkans van overtredingen vergroot wordt. Hier wordt dan met name bedoeld op overtredingen in het verkeer.

Onze inwoners vinden over het algemeen dat het goed gaat met de veiligheid in de Opsterlandse dorpen. In een aantal dorpen is het veiligheidsgevoel iets gedaald, maar hier liggen over het algemeen aanwijsbare oorzaken aan ten grondslag.

Overlast

In de afgelopen periode zijn we beter in staat om de regie op te pakken bij complexe casuïstiek. Mede door de implementatie van de aanpak voorkoming escalatie en het aanstellen van procesregisseurs binnen het sociale domein en veiligheidsdomein.

	2014	2015	2016	2017	2018
Woonoverlast/burengerucht (burenruzies) en relatieproblemen	218	262	261	235	211
Overlast door gestoord / overspannen persoon	119	124	115	118	123

Het aantal meldingen van overlast door personen met verward gedrag is licht gestegen. Bij de 123 geregistreerde meldingen ging het om 67 personen. Twee personen kwamen respectievelijk 11 en 7 keer voor in de systemen. Ook merken we dat problematiek rondom individuele casuïstiek complexer wordt en steeds meer tijd en energie vragen om tot een oplossing te komen of de zaak te de-escaleren.

³ Deze uitkomsten kunnen niet één op één vergeleken worden met de uitkomsten van de dorpsspiegels, gelet op de verschillende onderzoeksmethoden en vraagstelling en dienen daardoor slechts als indicatie.

Ondermijning

De georganiseerde (ondermijnende) criminaliteit is in geheel Nederland een ernstig maatschappelijk probleem.

	2015	2016	2017	2018
Aantal hennepkwekerijen ontmanteld	13	6	5	4
Aantal bestuursrechtelijke maatregelen o.b.v. 13B Opiumwet	0	0	0	2
Aantal (horeca)vergunningen ingetrokken / geweigerd o.b.v. Bibob	0	0	0	0
Aantal opgepakte RIEC casussen	0	0	0	0

Een effectieve aanpak van ondermijnende criminaliteit vraagt om een georganiseerde overheid die alle middelen en instrumenten inzet die ze tot haar beschikking heeft. Ondermijning is niet aan grenzen gebonden, maar vraagt toch om een lokale aanpak.

Jeugdoverlast

In Opsterland moeten jongeren zich veilig en gezond kunnen ontwikkelen tot volwassenen. Jongeren lopen een groter risico dan anderen om slachtoffer te worden van criminaliteit, maar ook om zelf als verdachte in de criminaliteitsstatistieken terecht te komen. Binnen het veiligheidsveld ligt de aandacht voornamelijk op die jongeren die (dreigen) in de problemen (te) komen en/of overlast veroorzaken.

	2014	2015	2016	2017	2018
Vandalisme / baldadigheid	18	19	16	10	11
Overlast	100	116	111	172	139
Vernielingen	157	148	163	137	92
Aantal problematische jeugdgroepen	0	0	0	0	0

In de afgelopen periode zijn er geen problematische jeugdgroepen ontstaan. Wel werd er op diverse locaties overlast ervaren. Het aantal meldingen overlast ligt met 139 hoger dan het aantal van 100 in 2014. De helft van deze meldingen komt vanuit Gorredijk. Deze meldingen hebben betrekking op meerdere locaties en verschillende (jeugd)groepen).

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Handhaven verkeersovertredingen (pakkans vergroten)
- Zichtbaarheid wijkagent
- Zicht houden op elkaar

Raadsleden

- Buurtbeveiliging
- Verkeersveiligheid vergroten

Wat willen we bereiken?

1. Wij willen overlast voorkomen en verminderen.

Lokaal zijn we inmiddels goed in staat om een groot deel van overlastproblematiek op te pakken. Dit door de vastgestelde Aanpak Voorkoming Escalatie (AVE) methodiek en het aanstellen van vier

procesregisseurs⁴ binnen het sociale domein en veiligheidsdomein. Daarnaast zijn we een pilot met buurtbemiddeling gestart. Ondanks dat de eerste resultaten hiervan nog niet bekend zijn, zien we in 2018 het aantal meldingen van burengerucht verder teruglopen. We willen deze aanpakken voortzetten en overlast waar mogelijk voorkomen of verminderen.

2. We pakken vormen van ondermijnende criminaliteit transparant en consequent aan.

We streven er naar een afgestemde en gecoördineerde aanpak vanuit één overheid te ontwikkelen. Een aanpak waarbij de gemeente de regie pakt en de aanpak coördineert. De gemeente fungeert hierbij tevens als spin in het web van organisaties, inwoners, ondernemers, verenigingen, kortom de lokale maatschappij. Door samen te werken, onder regie van de gemeente kunnen we voorkomen dat direct betrokkenen schade ondervinden, sociale controle geneutraliseerd wordt of dat bepaalde criminele groepen zich afschermen, zodanig dat ze zich onaantastbaar wanen. Deze onaantastbaarheid kan het vertrouwen aantasten, dat onze inwoners hebben in de overheid om criminaliteit aan te pakken.

3. Wij willen het ontstaan van problematische jeugdgroepen voorkomen.

Onder regie van de gemeente, samen met partners, is geprobeerd deze overlast terug te dringen. Een enkele maal is een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld, van waaruit is gewerkt. We streven er naar om het ontstaan van problematische jeugdgroepen terug te dringen en waar mogelijk te voorkomen.

Wat gaat we beter/meer/ anders doen in de periode t/m 2022?

1. Wij willen overlast voorkomen en verminderen

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

1.1 Wij willen escalatie voorkomen en bij (dreigende) escalatie zo spoedig mogelijk de-escaleren

2. We pakken vormen van ondermijnende criminaliteit transparant en consequent aan.

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

2.1 We stellen een integraal plan van aanpak ondermijning op en voeren dat uit.

3. Wij willen het ontstaan van problematische jeugdgroepen voorkomen.

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

3.1 We zetten jongerenwerkers en het gebiedsteam in bij individuele probleemgevallen.

1.1 Wij willen escalatie voorkomen en bij (dreigende) escalatie zo spoedig mogelijk de-escaleren

Sinds 2016 wordt gewerkt met de AVE-aanpak (aanpak voorkoming escalatie). Binnen het sociale domein in Opsterland is het uitgangspunt dat burgers zelf de regie hebben over hun leven. Als dit niet (meer) lukt, is hulpverlening en opschaling nodig. De AVE-aanpak geeft duidelijkheid over wie de regie heeft en wanneer op- en afschalen nodig is, zodat stagnerende samenwerking en ineffectiviteit in de hulpverlening voorkomen wordt. Deze aanpak wordt in de komende periode gecontinueerd.

Sinds 1 maart 2018 loopt de pilot buurtbemiddeling. Deze pilot wordt in 2019 voortgezet en eind 2019 geëvalueerd. Bij positieve resultaten gaan we na of buurtbemiddeling structureel aangeboden kan worden. Het college neemt hierover in 2020 een besluit.

---

⁴ Pakken in complexe domein-overstijgende casussen waarin de veiligheid in het geding komt of waar de zorg stagneert de regie op. Zij zorgen ervoor dat samen met alle betrokkenen een plan van aanpak wordt gemaakt en bewaakt hiervan de voortgang en stuurt het gezamenlijke proces doorlopend bij.

2.1. We stellen een integraal plan van aanpak ondermijning op en voeren dat uit.

In 2019 wordt het nieuwe integrale veiligheidsbeleid vastgesteld. De gehele gemeenteraad is betrokken bij het proces om te komen tot het integrale veiligheidsbeleid en heeft samen prioriteiten kunnen stellen. Ondermijning is een van de prioriteiten in het beleid. Samen met onze partners kijken we wie welke bijdrage kan gaan leveren. Dit zal betekenen dat we ook met de politie in gesprek gaan om te kijken naar hun benodigde inzet op thema's.

3.1 We zetten jongerenwerkers en het gebiedsteam in bij individuele probleemgevallen.

De jongerenwerkers en het gebiedsteam hebben contact met de jeugd in onze gemeente. De jongerenwerkers zien de jeugd op straat en bij activiteiten en het gebiedsteam wordt betrokken indien nodig. Zij helpen de ouders en de jongeren weer op weg. De komende jaren zetten we deze aanpak en samenwerking voort.

Er is regelmatig integraal overleg over de jeugd en de jeugdgroepen in onze gemeente. Indien nodig zetten we het 7-stappenmodel in om tot een groepsgerichte aanpak te komen van jeugdoverlast. Hierbij werken we met verschillende partners samen om de eventuele jeugdoverlast aan te pakken.

Ambitie 7. Opsterland biedt bereikbare basisvoorzieningen

Waar staan we?

In een aantal Opsterlandse dorpen bestaat het beeld dat het dorp alleen leefbaar kan blijven door de lokale voorzieningen te behouden. Wetenschappers nuanceren dit beeld. Volgens hen wordt leefbaarheid juist steeds minder bepaald door de lokale beschikbaarheid van voorzieningen en steeds meer door de kwaliteit van de woonomgeving en door de aanwezigheid van sociaal en menselijk kapitaal. Voorzieningen moeten echter wel bereikbaar blijven. Er wordt door de gemeente Opsterland daarom ingezet op de bereikbaarheid van voorzieningen. Hierbij gaat het om voorzieningen die minimaal nodig zijn om inwoners de mogelijkheden te bieden om zich te kunnen ontwikkelen en elkaar te ontmoeten. Concreet gaat het om sportvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en voorzieningen voor ontmoeting.

Sport

Voldoende kwalitatief goede en toegankelijke sportaccommodaties zijn een belangrijke voorwaarde om te kunnen sporten. Sport draagt bij aan een goede gezondheid en de doelen in het sociaal domein. Het is een goede manier om mee te doen in de maatschappij. Onder sportaccommodaties verstaan we het clubgebouw/kantine/clubhuis en de sportvelden. In 2017 gaf 92% van de respondenten bij de dorpspiegels aan tevreden te zijn over de sportvoorzieningen in de gemeente.

Sport	2017

Tevreden over sportvoorziening in de gemeente in %	92%

In 1989 heeft de gemeenteraad besloten dat het realiseren en in stand houden van opstallen op sportvelden (kleedkamers, kantines, bestuurskamers) en van tennisbanen niet langer een taak van de gemeente is. Zowel beheer en onderhoud als nieuwbouw, uitbreiding, renovatie en vervanging (van onderdelen) van deze accommodaties is de verantwoordelijkheid van de verenigingen.

Het onderhoud en beheren van sportkantines en eigen velden kost veel geld. De gemeente wordt regelmatig benaderd door verenigingen om (financiële) ondersteuning voor onderhoud en vervanging.

Ontmoetingsruimte

Elk dorp beschikt over een openbare accommodatie voor sociale en culturele activiteiten. Zo'n accommodatie speelt een belangrijke rol bij de sociale condities die het dorp vitaal en leefbaar houden. Zeker nu de overheid zich verder terugtrekt is het belangrijk dat mensen in een dorp elkaar weten te vinden om problemen op te lossen en doelen te bereiken (collectieve zelfredzaamheid).

Dorpshuizen	2013	2017
Tevreden over dorpshuis in %	91%	83%
Eens met de stelling "Een dorpshuis of multifunctioneel centrum is onmisbaar voor mijn dorp" in %	92%	90%

Veel mensen vinden een dorpshuis dan ook onmisbaar. De complexiteit van het beheer wordt steeds groter. De dorpshuizen worden steeds vaker multifunctioneel gebruikt en gecombineerd met andere

functies in een gebouw. Hierdoor wordt er steeds meer van de vrijwilligers gevraagd. Het is bovendien niet altijd makkelijk om geschikte vrijwilligers te vinden.

Ook zijn de dorpshuizen vaak sterk afhankelijk van kantine-inkomsten (bijvoorbeeld gekoppeld aan sport). In een aantal dorpen ziet men deze inkomsten teruglopen, waardoor het lastiger wordt om de exploitatie rond te krijgen.

Onderwijs

Er is sprake van een sterke afname van het aantal leerlingen. Waren er in 2010 in totaal 3138 leerlingen in het openbaar- en bijzonder basisonderwijs. Volgens de prognoses van PVG⁵ verdwijnen er de komende tien jaar bijna 400 leerlingen. Daarna vlakt de daling af. De prognoses voor 2028 komen uit op ca 2570 leerlingen. Sinds 2010 gaat het dan om een daling van ca. 570 leerlingen ofwel ruim 18%.

Dit heeft gevolgen. De eerste kleine school heeft de deuren al moeten sluiten en het voortbestaan van enkele andere kleine scholen wordt bedreigd. Veel scholen komen te ruim in het jasje te zitten, zowel qua personeel als klaslokalen. Op dit moment is de tevredenheid nog groot over het basisonderwijs. Dit willen we ook zo houden.

Onderwijs	2017
Tevreden over basisonderwijs in de gemeente in %	96%

Leegstand van klaslokalen kan gedeeltelijk worden opgevangen door het vinden van een andere bestemming. Zo ziet een aantal dorpen kansen om een peuterspeelzaal en/of kinderopvang in een leegstaand klaslokaal te vestigen. Daarmee wordt het leegstandprobleem aangepakt en wordt door de onderlinge samenwerking en aanvulling de positie van zowel school als peuterspeelzaal/kinderopvang versterkt. Tegelijkertijd realiseert men zich dat het niet zeker is of er voldoende draagvlak is voor een peuterspeelzaal of kinderopvang.

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Faciliteer zelfredzaamheid
- Inzetten op bereikbaarheid
- Verduurzamen voorzieningen

Raadsleden

- In alle dorpen dorpshuizen
- Kwalitatieve en toegankelijke voorzieningen
- Voor iedereen betaalbaar en beschikbaar

Wat willen we bereiken?

1. Kwalitatief goede sportaccommodaties zijn bereikbaar en beschikbaar voor iedereen

Voor een optimaal sportklimaat in gemeente Opsterland willen we voldoende kwalitatief goede en toegankelijke sportaccommodaties behouden, onderhouden en blijven ontwikkelen. Duurzaamheid speelt hierin een grote rol en wordt uitgewerkt onder ambitie 10.

⁵ Planning Verband Groningen. Leerling-prognoses en Ruimtebehoefte basisonderwijs gemeente Opsterland 2012 - 2029,

2. In elke dorp is een dorpshuisfunctie aanwezig

We willen bereiken dat in elk dorp een toekomstbestendige dorpshuisfunctie aanwezig is voor het vergroten van de sociale cohesie. Dit hoeft niet per se een dorpshuis te zijn. Ervaringen elders in het land leren dat het gemis van een dorpshuis kan worden gecompenseerd door een café met zaalruimte. Ook kan een schoolgebouw of sportkantine dienst doen als ontmoetingsruimte. We streven er naar dat dorpshuisbesturen zelfredzaam zijn. Zij beheren, exploiteren en onderhouden de dorpshuizen in hun eigen dorp.

3. Er is een dekkend aanbod van toegankelijke onderwijsgebouwen

Bij de nieuwbouw van een school worden de prognoses gebruikt om het gebouw optimaal af te stemmen op het toekomstige leerlingenaantal. Wanneer in een dorp twee scholen zijn, streeft de gemeente naar gezamenlijke huisvesting. Dit heeft als voordeel dat er mogelijkheden zijn voor een flexibele indeling, waarbij ruimtes kunnen worden uitgewisseld.

In een aantal dorpen is de ontwikkeling van een nieuw onderwijsgebouw al ingezet. Voorbeelden hiervan zijn MFA Gorredijk, MFA Tijnje en Kansen voor Beetsterzwaag.

Wat gaan we beter/meer/anders doen in de periode t/m 2022?

1. Kwalitatief goede sportaccommodaties zijn bereikbaar en beschikbaar voor iedereen

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 1.1 Uitvoeren onderzoek mogelijkheden maatschappelijk vastgoedbedrijf.
- 1.2 Wij ontwikkelen een nieuwe sportaccommodatie in Gorredijk/Kortezwaag met ruimte voor topsport en breedtesport.
- 1.3 Wij verduurzamen sportaccommodaties in samenwerking met Sport Fryslân en Provincie Fryslân (zie ambitie 10 Opsterland energie neutraal in 2035).

2. In elk dorp is een dorpshuisfunctie aanwezig

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 2.1 Wij ondersteunen het in stand houden van dorpshuizen/ mfa's door bijv. stichtingsvorm.
- 2.2 Wij compenseren de ozb voor sportvoorzieningen en dorpshuizen.
- 2.3 Wij bieden energiescan en energieadvies aan (zie ambitie 10 Opsterland energie neutraal in 2035).
- 2.4 We gaan onderzoeken of een revolving fund voor duurzaamheidsmaatregelen meerwaarde heeft (zie ambitie 10: Opsterland energie neutraal in 2035).

3. Er is een dekkend aanbod van toegankelijke onderwijsgebouwen

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 3.1 Wij stellen een nieuw integraal huisvestingplan op en voeren dit uit.
- 3.2 Wij stimuleren de samenwerking tussen scholen voor primair onderwijs.

1.1 Uitvoeren onderzoeken mogelijkheden maatschappelijk vastgoedbedrijf

Voor een optimaal sportklimaat in gemeente Opsterland willen we voldoende kwalitatief goede en toegankelijke sportaccommodaties behouden, onderhouden en blijven ontwikkelen.

Duurzaamheid speelt hierin een grote rol, maar ook duidelijkheid over wie doet wat en wie is waar verantwoordelijk voor.

Het onderbrengen van sportaccommodaties in een maatschappelijk vastgoedbedrijf is één van de mogelijkheden om dit te bereiken. Een onderzoek naar de mogelijkheden voor een sportbedrijf is noodzakelijk om hier antwoord op te krijgen. Eind 2019 ligt er een rapport op basis waarvan het college en de raad een beslissing kunnen nemen. In dit rapport wordt een voorstel gedaan voor wat

betreft het eigendom van de maatschappelijk vastgoedbedrijf waaronder de sportaccommodaties. De verantwoordelijkheden voor verenigingen en de gemeente zijn duidelijk.

1.2 Wij ontwikkelen een nieuwe sportaccommodatie in Gorredijk/Kortezwaag met ruimte voor topsport en breedtesport.

In Gorredijk zijn we bezig met het project MFA Gorredijk, waarbij de huidige De Skâns wordt ondergebracht in een nieuwe MFA. Het is de bedoeling de sportvoorzieningen te centraliseren in sportcentrum Kortezwaag.

Tijdens de voorbereiding op de uitbreiding is ook uitvoerig gekeken naar de huidige en de gewenste toekomstige exploitatievorm van het sportcomplex. Daarbij is naar voren gekomen dat het huidige publieke deel van het complex niet langer voldoet aan de wensen en eisen van deze tijd. We streven naar een upgradering van de regiofunctie van Gorredijk, waarbij het sportcentrum en de omliggende sportvoorzieningen een cruciale rol spelen. Een grondige renovatie is noodzakelijk.

Het past goed bij de ambitie die de gemeente heeft met de sport in Kortezwaag. Het draagt bij aan het stimuleren van breedtesport en topsport (LDODK) en vergroot de uitstraling, de integraliteit en het gebruikscomfort van het sportcentrum. Hierdoor blijft sport bereikbaar en toegankelijk voor iedereen in Gorredijk en de regio. Er ontstaat een toekomstbestendige voorziening die past bij de *Duurzame Gebiedsontwikkeling Gorredijk*.

Er wordt in 2019 gewerkt aan:

- Een intentieovereenkomst met de exploitant en gebruikers;
- Voorbereiding van de uitbreiding van de huidige sporthal met een tweede hal aan de voorzijde;
- Voorbereiding van de renovatie van de huidige sporthal;

Op basis van ontwerp en investeringskosten wordt de raad begin 2020 een voorstel gedaan.

2.1 Ondersteunen in stand houden dorpshuizen/mfa's door bijv. stichtingsvorm

De kracht van de dorpshuisbesturen is hun grote zelforganiserend vermogen. De inwoners en hun ideeën staan centraal. Dit past bij de ontwikkelingen in de samenleving. De gemeente heeft vooral een ondersteunende en faciliterende rol en zorgt voor de juiste randvoorwaarden waardoor de dorpshuisbesturen in staat zijn een duurzame exploitatie te realiseren.

De accommodaties worden betrokken bij het onderzoek naar een mogelijk maatschappelijk vastgoedbedrijf. Hier kunnen mogelijk ook de dorpshuisaccommodaties in worden ondergebracht. Veel dorpshuisbesturen gaven aan het eigendom inclusief het onderhoud een (te) grote verantwoordelijkheid te vinden. Eind 2019 ligt er een rapport op basis waarvan het college en de raad een beslissing kunnen nemen. In dit rapport wordt een voorstel gedaan voor het eigendom van de dorpshuisaccommodaties, het beheer en het onderhoud.

2.2 Wij compenseren de ozb voor sportvoorzieningen en dorpshuizen.

Om de dorpshuisbesturen te ondersteunen zal de ozb worden gecompenseerd voor dorpshuisbesturen. Ook de sportvoorzieningen zullen hier in mee worden genomen. Onder sportvoorzieningen verstaan we kleedkamers en kantines voor voetbal, korfbal en de clubgebouwen voor rugby en tennis.

3.1 Wij stellen een nieuw integraal huisvestingplan op en voeren dit uit

Het doel van het IHP was om een zo compleet mogelijk beeld te geven van de stand van zaken en ontwikkelingen op het gebied van onderwijshuisvesting van het basis- en voortgezet onderwijs in Opsterland. Aan de hand van toekomstvisies van de gemeente en de schoolbesturen is gezocht naar de best mogelijke oplossingen voor knelpunten.

Het nieuwe nog op te stellen Integrale Huisvestingsplan wordt het uitgangspunt voor de onderwijshuisvestingsplannen voor de daarna komende vier jaar. Bij nieuwbouw van scholen streven wij naar clustering van de kinderopvang, de voorschoolse voorzieningen en de basisschool in integrale kind centra (IKC's).

Duurzaamheid gaat een grote rol spelen in onze gemeente en dat geldt dus ook voor het onderwijs. Als deze lijn wordt vertaald naar de ambitie om gasloos en volgens de BENG-norm (Bijna Energiezuinige Neutrale Gebouwen) te bouwen, dan zal dit financieel effect hebben op de bouwkosten van scholen. Dit zal worden uitgewerkt in het IHP. Het IHP wordt in 2021 aan de raad voorgelegd.

3.2 Wij stimuleren de samenwerking tussen scholen voor primair onderwijs

Daarbij stimuleren we nadrukkelijk de samenwerken tussen scholen. Met name in plusdorpen wanneer er nog sprake is van twee scholen in een dorp. We streven daarbij naar scholen met minimaal 80 leerlingen.

Steeds vaker nemen Plaatselijke Belangen het initiatief om de samenwerking tussen scholen te bevorderen. Door de samenwerking vanuit het dorp te initiëren en draagvlak te creëren, verwachten ze de schoolbesturen te kunnen overtuigen tot een verregaande samenwerking. De gemeente vaak gevraagd om procesondersteuning en procesmiddelen. In 2019 gaan we dergelijke initiatieven ondersteunen. Allereerst door procesbegeleiders, die Plaatselijke Belangen ondersteunen bij dergelijke initiatieven, maar ook door procesgeld beschikbaar te stellen. De kosten zijn ongeveer € 10.000 per jaar. Hiervoor kunnen de Plaatselijke Belangen onafhankelijk een verkennings- of draagvlakonderzoek laten doen in het dorp om te onderzoeken of een verregaande samenwerking tussen de scholen in het dorp gedragen wordt. In Tijnje heeft een dergelijk onderzoek geleid tot een fusie van de basisscholen aldaar. De schoolbesturen hebben hierbij nadrukkelijk naar de wensen en behoeftes uit het dorp geluisterd waardoor de fusie kon worden gerealiseerd.

Ambitie 8. Opsterland biedt een toekomstgericht woonbeleid

Waar staan we?

Opsterland heeft op 1 januari 2019 12.987 woningen. (ongeveer 70% koop en 30% huur). Over het algemeen is men zeer tevreden over de woningen.

Wonen	2013	2017
Beoordeling woningen	8.0	8.0

In diverse dorpen is er gevraagd om extra woningen voor starters te realiseren. Binnen de dorpen vindt men het belangrijk dat starters in het eigen dorp kunnen blijven wonen, mede omdat zij in de nabije toekomst gezinnen gaan vormen die belangrijk zijn voor het in stand houden van bijvoorbeeld school en sportvoorzieningen.

De gemeente herkent dat starters problemen hebben een woning in het eigen dorp te vinden. Het is echter de vraag of het realiseren van extra woningen voor deze doelgroep in alle gevallen een goede oplossing biedt. Door de veranderende bevolkingssamenstelling is op termijn behoefte aan andersoortige woningen.

Een aantal dorpen zet in op groei van het aantal woningen (en inwoners) om voorzieningen in stand te kunnen houden. Bij bevolkingsgroei kan uitbreiding van de woningvoorraad effect hebben op de instandhouding van voorzieningen. Dit is afhankelijk van wie de nieuwe woningen betrekken en om welke voorzieningen het gaat. Bij een stagnerende bevolking kan het bijbouwen leiden tot leegstand en verpaupering elders. Het is belangrijk maatwerk per dorp te leveren.

Voor woningbouw in de dorpen zijn de in april 2017 vastgestelde woonvisie, de nadere uitwerking daarvan en de woningafspraken met de provincie Fryslân voor de periode 2016 t/m 2025 leidend. Uitbreiding van de woningvoorraad zal vooral kunnen plaatsvinden in de vier grote dorpen Gorredijk, Ureterp, Beetsterzwaag en Bakkeveen. Voor de andere dorpen geldt dat er sprake moet zijn van een aantoonbare behoefte.

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Andere woonvormen (jong en oud samen)
- Inwoners ondersteunen bij langer thuis blijven wonen (routekaart)

Raadsleden

- Flexibele-woningbouw
- Meer generatie wonen
- Woonvormen voor ouderen

Wat willen we bereiken?

1. We hebben een toekomstgericht woonklimaat dat aansluit op demografische ontwikkelingen

Het aanbod van woningen nu en op termijn moet zowel kwantitatief als kwalitatief voldoen aan de vraag, gedifferentieerd naar huur / koop, type, doelgroep en prijs. Er zal een goede balans moeten zijn tussen vraag en aanbod op de woningmarkt. De realisatie van woningen is per dorp verschillend (maatwerk per dorp).

Wat gaan we beter/meer/anders doen in de periode t/m 2022?

1. We hebben een toekomstgericht woonklimaat dat aansluit op demografische ontwikkelingen

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 1.1 Wij faciliteren goed onderbouwde woonplannen van / in de dorpen.
- 1.2 Wij zetten in op woningen voor ouderen.
- 1.3 Wij actualiseren de woonvisie waar nodig.
- 1.4 Wij vergroenen de startersleningen (zie ambitie 10 Opsterland energie neutraal in 2035).
- 1.5 Wij onderzoeken de mogelijkheden om duurzaamheidseisen te stellen aan nieuwbouw (zie ambitie 10 Opsterland energie neutraal in 2035).

1.1 Wij faciliteren goed onderbouwde woonplannen van / in de dorpen

Het uitgangspunt voor woningbouw is dat er voldoende woningen (kwantitatief en kwalitatief) in de dorpen aanwezig zijn, afgestemd op de aanwezige behoefte van de verschillende doelgroepen.

We gaan ons meer richten op de vraag naar woningen in de dorpen. Wanneer er sprake is van (aantoonbare) behoefte (goed onderbouwde plannen voor woningbouw) wordt in gezamenlijkheid met betrokkenen gekeken naar de wijze waarop hieraan tegemoet kan worden gekomen. De verenigingen voor Plaatselijk Belang zijn daarbij belangrijke gesprekspartners. Wij bieden ondersteuning bij het opstellen van plannen ten behoeve van dergelijke initiatieven.

1.2 Wij zetten in op woningen voor ouderen

Voor woningbouw voor ouderen zijn met name twee ontwikkelingen relevant. A. de demografische ontwikkelingen (toename van het aantal ouderen) en B. de ontwikkelingen in de zorg (verdwijnen verzorgingshuizen; het langer zelfstandig thuis wonen).

Door de vergrijzing zullen er voldoende geschikte woningen moeten zijn voor de doelgroep ouderen. Dit kan enerzijds gerealiseerd worden door aanpassing van de bestaande woningvoorraad, anderzijds door nieuwbouw van woningen. De aanpassing van de woning om er langer zelfstandig te kunnen blijven wonen is een eerste verantwoordelijkheid van de woningeigenaar. 'Mijn Huis Op Maat' biedt een aanpak met een huistest en advies over ouder worden en wonen. Met de Blijverslening en Verzilverlening worden particuliere woningeigenaren gestimuleerd aanpassingen in hun woning te treffen.

Voor nieuwbouw wordt gekoerst op levensloopbestendige woningen en/of realisatie van specifieke woonvormen voor ouderen. De gemeente staat positief tegenover dergelijke initiatieven. De realisatie is afhankelijk van de daadwerkelijke behoefte, het draagvlak en de (financiële) haalbaarheid. Wij ondersteunen goed onderbouwde initiatieven en helpen initiatiefnemers bij het opstellen van plannen.

1.3 Wij actualiseren de woonvisie waar nodig

De woonvisie moet aansluiten bij de actuele maatschappelijke-, economische-, en demografische ontwikkelingen. Indien daar aanleiding toe bestaat zal de woonvisie 2017-2021 worden aangepast.

Ambitie 9. Opsterland biedt een aantrekkelijke leefomgeving

Waar staan we?

Openbare ruimte

De openbare ruimte wordt sinds 2014 aan de hand van het Beeldkwaliteitsplan 2014-2018 onderhouden (hierna BKP). De onderhoudsniveaus variëren van niveau laag tot niveau hoog. Omdat de beschikbare middelen voor het onderhoud van de openbare ruimte steeds meer onder druk kwamen te staan is er in 2017 besloten om arealen op een basisniveau te gaan onderhouden. Over het algemeen kan gesteld worden dat de wegen en verhardingen, zowel in de kernen en in het buitengebied, op basisniveau wordt onderhouden. Voor wat betreft het groenonderhoud geldt dat de kernen op basisniveau worden onderhouden en het buitengebied op een laag onderhoudsniveau.

Uit de dorpsspiegels van 2017/2018 blijkt dat de inwoners van Opsterland hun leefomgeving met een gemiddeld rapportcijfer van een 7,7 beoordelen. Alhoewel dit is nog steeds voldoende is, zien we dat de tevredenheid afneemt.

Openbare ruimte	2013	2017
Tevredenheid over hoeveelheid en spreiding in %	88%	77%
Tevreden over kwaliteit en onderhoud in %	73%	59%

Toegankelijkheid dorpen

In het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan is het beleid vooral gericht op een goede bereikbaarheid en een veilige omgeving voor iedereen. Fietsvoorzieningen (paden, stalling, veiligheid), openbaar vervoer en (historische) wandelpaden, openbare verlichting, toegankelijkheid voor minder validen en onderhoud. Verbeteren van de verkeersveiligheid, met name voor kwetsbare verkeersdeelnemers en de vormgeving van het openbaar gebied in de dorpsomgeving zijn “de verkeersprojecten” van de laatste jaren. We zien dat met goede plannen ingespeeld kan worden op externe bijdrageregelingen. Daardoor zijn de kosten van de gemeente vaak niet meer als 60% van de totale kosten. Het Uitvoeringsplan van het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan 2010-2020 is voor het grootste deel uitgevoerd. Vooral in de dorpskernen en buitengebied rondom de N381 is een kwaliteitsslag gemaakt.

Veiligheid verkeer	2017
Tevreden over verkeersveiligheid in het dorp in %	69%

In 2018 vonden geen verkeersongevallen plaats in Opsterland met dodelijke afloop.

	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal ongevallen dodelijke afloop	3	2	2	2	0
Aantal ongevallen letsel (met politie inzet)	27	18	33	32	28

Openbaar vervoer

Vanuit de dorpen horen we steeds vaker dat het openbaar vervoer niet altijd goed op elkaar aansluit in de dorpen. Soms komt er helemaal geen bus meer. Een aantal Plaatselijke Belangen is dan ook in gesprek met de provincie om na te gaan hoe het openbaar vervoer kan worden verbeterd in de Opsterlandse dorpen. De verantwoordelijkheid van het openbaar vervoer ligt bij de provincie. Een van de ambities van de provincie op het toekomstige openbaar vervoer is een bereikbaar platteland. Toch wordt het openbaar vervoer door de respondenten van de dorpsspiegels in 2017 zeer positief beoordeeld. Daarbij moet worden opgemerkt dat de respondenten veelal niet afhankelijk zijn van het openbaar vervoer en beschikken over een (eigen) auto.

Openbaar vervoer	2017

Tevreden over openbaar vervoer in %	94%

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- Nette, groene en veilige omgeving
- Aansluiten bij de behoefte
- Verbeteren aansluitingen OV

Raadsleden

- Inzetten op groen
- Schoon en veilig
- Versterking himmelploeg

Wat willen we bereiken?

1. Wij zorgen dat de openbare ruimte schoon, netjes, heel en uitnodigend is.

Wij willen bereiken dat de openbare ruimte bijdraagt aan de leefbaarheid in een dorp. Een nette, schone en uitnodigende omgeving heeft een positief effect op het veiligheidsgevoel. De inzet van zelfwerkzaamheid is een mogelijkheid bij het onderhoud van de openbare ruimte.

2. We zetten ons in voor de bescherming en verrijking van de biodiversiteit

De gemeente wil een bijdrage leveren aan een divers landschap en zorgt voor een verbetering en een harmonieuze ontwikkeling van de leefomgeving.

3. We willen groene en cultuurhistorische structuren in buitengebieden beschermen

We willen gezichtsbepalende kenmerken en de landschappelijke en cultuurhistorische elementen in de ruimtelijke omgeving behouden voor toekomstige generaties.

4. We zorgen dat onze dorpen veilig en toegankelijk zijn

We willen samen met de provincie op zoek naar creatieve en innovatieve (openbare) vervoersoplossingen voor het platteland. We willen bereiken dat alle dorpen in Opsterland bediend worden met een vorm van openbaar vervoer.

Wat gaat we beter/meer/ anders doen in de periode t/m 2022?

1. Wij zorgen dat de openbare ruimte schoon, netjes, heel en uitnodigend is.

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 1.1 Wij actualiseren het beeldkwaliteitsplan openbare ruimte
- 1.2 Wij stimuleren dat dorpen/ wijken/ straten de gemeente uitdagen als zij denken dat ze bepaalde taken beter kunnen uitvoeren dan de gemeente (right to challenge)

2. We zetten ons in voor de bescherming en verrijking van de biodiversiteit

- 2.1 We beheren ons openbaar groen zodanig dat de biodiversiteit toeneemt

3. We willen groene en cultuurhistorische structuren in buitengebieden beschermen

- 3.1 We inventariseren en beschermen gebiedsdekkend de groene en cultuurhistorische structuren
- 3.2 We behouden oude/ cultuurhistorische lanen zoveel mogelijk

4. We zorgen dat onze dorpen veilig en toegankelijk zijn

Om dit te bereiken gaan we het volgende doen:

- 4.1 We zorgen (samen met onze partners) dat Openbaar Vervoer voor alle inwoners bereikbaar is
- 4.2 We richten dorpskommen fiets- en kindvriendelijk in
- 4.3 We zorgen ervoor dat het aantal verkeersongevallen met 15% afneemt ten opzichte van 2018

1.1 Wij actualiseren het beeldkwaliteitsplan openbare ruimte

Het huidige beleidsplan dient geactualiseerd te worden. In 2019 wordt vooraf aan de besluitvorming met alle Plaatselijk Belangen gesproken. Met o.a. deze input wordt een voorstel gedaan voor het nieuwe gewenste onderhoudsniveau voor de komende vier jaar. Er worden verschillende scenario's aan de raad voorgelegd met de bijbehorende financiële consequenties.

Verder blijft de gemeente ervoor zorgen dat inwoners opmerkingen en klachten over de openbare ruimte snel en makkelijk kunnen doorgeven en dat, waar nodig, snel actie wordt ondernomen. De implementatie van de nieuwe Melddesk draagt hieraan bij. Inwoners kunnen eenvoudig via de app klachten doorgeven. Een nette openbare ruimte motiveert mensen de omgeving van hun eigen woning ook netjes te houden.

1.2 Wij stimuleren dat dorpen/ wijken/ straten de gemeente uitdagen als zij denken dat ze bepaalde taken beter kunnen uitvoeren dan de gemeente (right to challenge)

Met de 'right to challenge' dagen we dorpen/wijken/straten uit om hun eigen leefomgeving te optimaliseren. Het kan daarbij gaan om een breed scala van activiteiten die bijdragen aan de versterking van de leefbaarheid. Als de uitvoering op deze manier goedkoper uitvalt dan staat daar een vergoeding tegenover om te besteden voor kwaliteitsverbetering of bevordering van leefbaarheid in het dorp, de wijk of de straat. Dat is ook "voor wat, hoort wat".

In 2019 worden spelregels opgesteld, zodat inwoners duidelijke afspraken met de gemeente kunnen maken

2.1 We beheren ons openbaar groen zodanig dat de biodiversiteit toeneemt

De toename van de biodiversiteit in de openbare ruimte wordt één van de speerpunten in het nieuwe Beeld KwaliteitsPlan (BKP). Tijdens het opstellen van het nieuwe BKP wordt geïnventariseerd waar kansen zijn voor het vergroten van de biodiversiteit. Hierbij wordt gekeken naar een meer gefaseerd beheer en onderhoud van het openbaar groen en mogelijk andere wijze van onderhoud om de biodiversiteit toe te laten nemen, waaronder het ecologisch beheren van de bermen.

3.1 We inventariseren en beschermen gebiedsdekkend de groene en cultuurhistorische structuren

In Opsterland worden gezichtsbepalende kenmerken en cultuurhistorische elementen op juiste waarde geschat en worden behouden voor toekomstige generaties. Wij sluiten aan bij de bestemmingsplannen (onder meer bestemmingsplan buitengebied) en het provinciale beleid (Grutsk op 'e Romte, Wet Natuurbescherming). Bij ontwikkelingsinitiatieven borgen wij de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit door voor een goede inpassing te zorgen.

De beschikbare informatie uit de landschapsvisie, luchtfoto's, archeologische gegevens en de rapportage cultuurhistorie worden verzameld en op kaart gezet. Deze overzichtskaart met gegevens van de verschillende groene en cultuurhistorische elementen en structuren wordt bij ontwikkelingsinitiatieven en aanvragen omgevingsvergunning geraadpleegd.

3.2 Oude/ cultuurhistorische lanen worden zoveel mogelijk behouden

Opsterland kent veel oude cultuurhistorische lanen, die de identiteit van Opsterland in sterke mate bepalen. Om deze lanen voor toekomstige generaties te waarborgen, heeft de gemeente het initiatief genomen om in overleg met de plaatselijke belangen en natuurverenigingen tot een duurzaam onderhoud en daarmee behoud van de lanen te komen. De plannen worden de komende periode verder uitgewerkt en er wordt getracht verder draagvlak te verkrijgen, waarna de plannen zullen worden uitgevoerd.

4.1 We zorgen (samen met onze partners) dat Openbaar Vervoer voor alle inwoners bereikbaar is

Inwoners zelf hebben als geen ander kennis als het gaat om hun eigen woonomgeving. Daarom organiseert provincie Fryslân dat zij aan de slag kunnen met het bedenken en uitwerken van ideeën over de bereikbaarheid van hun woonomgeving. Zij horen graag van de inwoners hoe de bereikbaarheid van het platteland beter kan. Wij stimuleren onze inwoners om hierover mee te praten.

Wat we na 2022 willen bereiken is dat een nieuw systeem van openbaar vervoer de leefbaarheid in de dorpen verbetert.. De nieuwe concessie gaat dan van start, waar andere uitgangspunten voor het bedieningsniveau van de reizigers merkbaar worden. De provincie heeft in 2018 de kaders gewijzigd voor de bediening van het rurale gebied. Wij hebben aangegeven dat het bedieningsniveau in het rurale gebied niet naar beneden mag gaan. Wij organiseren op basis van onze kennis een lobby richting de provincie voor een bereikbaar platteland.

4.2 We richten dorpskommen fiets- en kindvriendelijk in

We gaan de komende jaren verder met het uitvoeren van het GVVP 2010-2020. Ook wanneer er groot onderhoud of herinrichting aan een weg wordt verricht zijn er kansen of mogelijkheden om de weg of wegen van het dorp fiets- en kindvriendelijk in te richten. Kleine aanpassingen kunnen met werkzaamheden aan de weg meegenomen worden.

In 2021 gaan we een nieuw GVVP opstellen. Hierin zal worden meegenomen dat in dorpen met scholen, zoals Ureterp en wellicht ook Beetsterzwaag, opvallende verlichte zebrapaden zullen verschijnen.

De gemeenten in zuid oost Fryslân hebben een regionale Fietsagenda ontwikkeld, waarin beoogd wordt het fietsgebruik te stimuleren. Het veilig inrichten van schoolomgeving is een van de punten waar de Fietsagenda regionaal op inzet. Evenals het realiseren van (nieuwe) snelfietsroutes. De komende jaren zal uitvoering worden gegeven aan de fietsagenda.

4.3 We zorgen ervoor dat het aantal verkeersongevallen met 15% afneemt ten opzichte van 2018

Verkeersveiligheid wordt uitgewerkt als een van de prioriteiten in het Integrale Veiligheidsbeleid. Voor het vergroten van de verkeersveiligheid is het opstellen van een analyse noodzakelijk. Op basis van deze analyse zal per situatie bekeken worden of de passende oplossing ligt in infrastructuur, educatie of handhaving. Voor het versterken van de verkeersveiligheid werken we samen met het OM, de politie, veilig verkeer Nederland etc. die allen vanuit hun expertise meedenken en adviseren. We werken daarbij vanuit het GVVP aan een verbetering van de infrastructuur van ons wegennet. We proberen door middel van communicatie en educatie het verkeersgedrag van de verkeersdeelnemers op een positieve manier te beïnvloeden en maken afspraken over de verkeershandhaving in de lokale driehoek. Daarnaast zetten we in op een betere verkeershandhaving. Gedrag verandert niet alleen door weginrichting en preventie, maar ook door het verhogen van de pakkans.

Wat kost dat en hoe wordt dat betaald?

Veelal kunnen de ambities binnen de bestaande begroting worden uitgevoerd. Voor enkele ambities geldt dit echter niet. Hieronder is een overzicht opgenomen van de ambities waarvoor extra geld is aangevraagd bij de perspectiefbrief.

1. Dorpen krijgen meer verantwoordelijkheid (kréft van de mienskip)					
2.2 Verruimen dorpsbudgetten	<u>€ 6.000</u>	<u>€ 6.000</u>	<u>€ 6.000</u>	<u>€ 6.000</u>	<u>€ 6.000</u>
2.4 Inzetten van dorpsregisseurs	<u>€ 0</u>	<u>€ 60.000</u>	<u>€ 60.000</u>	<u>€ 60.000</u>	<u>€ 0</u>
2. Opsterland is een veilige en gezonde leefomgeving voor inwoners, ondernemers en bezoekers					
1.1 We hanteren de aanpak voorkoming escalatie als het op- en afschalingsmodel bij complexe casuïstiek.	<u>€ 0</u>	<u>€ 15.000</u>	<u>€ 0</u>	<u>€ 0</u>	<u>€ 0</u>
3. Bereikbare basisvoorzieningen					
2.2 OZB sportvoorzieningen en dorpshuizen compenseren	<u>€ 2.000</u>	<u>€ 2.000</u>	<u>€ 2.000</u>	<u>€ 2.000</u>	<u>€ 2.000</u>
4. We hebben een toekomstgericht woonklimaat					
1.1 Wij faciliteren goed onderbouwde woonplannen van / in de dorpen	<u>€ 0</u>	<u>€ 10.000</u>	<u>€ 10.000</u>	<u>€ 10.000</u>	<u>€ 0</u>
1.3 Wij actualiseren de woonvisie waar nodig	<u>€ 0</u>	<u>€ 0</u>	<u>€ 20.000</u>	<u>€ 0</u>	<u>€ 0</u>
Totaal	<u>€ 8.000</u>	<u>€ 93.000</u>	<u>€ 98.000</u>	<u>€ 78.000</u>	<u>€ 8.000</u>

Niet altijd is bekend hoeveel extra middelen noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de ambities. Hiervoor zullen eventueel separate raadsvoorstellen worden geschreven.

Ontwikkelagenda Duurzaamheid

Ambitie 10. Opsterland energieneutraal in 2035

Waar staan we?

Klimaatakkoord

In het landelijk klimaatakkoord wordt vastgelegd hoe Nederland de CO₂ uitstoot in 2030 met 49%, ten opzichte van de situatie in 1990 moet verlagen. Dit is een reductie van 48,7 Megaton CO₂.

Regionale Energie Strategie (RES)

Voor de uitwerking van het klimaatakkoord moeten overheden met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties voor de bebouwde omgeving een besparing van 3,4 Megaton CO₂ uitwerken. Nederland is daarvoor verdeeld in 30 regio's, waarvan de provincie Fryslân er één is. Na vaststelling van het klimaatakkoord moeten de regio's binnen een half jaar een "concept bod" aan het Rijk voorleggen. De gezamenlijke inspanning van de regio's moet de landelijke doelstelling invullen. Het Rijk daagt de regio's uit om een extra inspanning te plegen. Raden en colleges zijn bij besluitvorming betrokken. Als de landelijke doelstelling door de regio's niet wordt gerealiseerd, heeft het Rijk de mogelijkheid een aanwijzing te doen. Dit kan consequenties hebben voor regio's met "ruimte/mogelijkheden" om een extra inspanning te doen voor het opwekken van wind- en/of zonne-energie.

Vervanging aardgas

In 2050 moet aardgas als bron van energie zijn vervangen door duurzaam opgewekte energie. Voor de bebouwde omgeving is de gemeente verplicht om, uitgewerkt op wijkniveau, een warmteplan / energietransitieplan op te stellen waarin alternatieven voor aardgas zijn opgenomen. Betrokkenheid en participatie van onze inwoners is belangrijk. Deze plannen moeten in 2021 klaar zijn.

Coalitieakkoord 2018-2022

Opsterland wil in 2035 energieneutraal zijn. Op dat moment moet alle energie die in de gemeente door bewoners, bedrijven en de mobiliteit van het gemeentelijk wagenpark wordt gebruikt, binnen de gemeentegrenzen duurzaam worden opgewekt.

Uitvoeringsplan energietransitie

Door de raad is eind 2018 de startnotitie uitvoeringsplan energietransitie vastgesteld. Dit gelijknamige project is in uitvoering en levert in het derde kwartaal van 2019 een uitvoeringsplan op, waarin verder wordt uitgewerkt hoe Opsterland in 2035 energieneutraal kan worden.

Deelthema's:

Wat gaan wij doen om energieneutraal te worden:

- Energie besparen
- Energie duurzaam opwekken
- Warmtetransitie (aardgasvrije verwarming)
- Stimuleren duurzame circulaire economie (onderdeel energietransitie bedrijven)
- Als gemeente goede voorbeeld geven

1.1. Energie besparen

De energiebehoefte in onze gemeente in 2018 is ingeschat op 600.000 MW/h per jaar.

De verdeling is globaal: elektriciteit 108.000 MW/h, warmte 305.000 MW/h en mobiliteit (exclusief A7) 187.000 MW/h per jaar.

De inschatting is dat er een besparing mogelijk is van 30-35 procent. Dat kan door fysieke maatregelen zoals woningisolatie, energiezuiniger apparaten en door het aanpassen van gedrag.

De beide in Opsterland actieve wooncorporaties investeren in het energiezuiniger maken van hun woningvoorraad. WoonFriesland wil in 2021 een gemiddeld label B voor de woningen behalen. Woonzorg Nederland (25 woningen in Ureterp) wil het zelfde bereiken in 2023. Elkien is al enige jaren bezig om de kernvoorraad (de woningen in Gorredijk en Beetsterzwaag) in 2030 energieneutraal te maken. Elkien is echter bezig dat beleid te herijken. Aanleiding daarvoor zijn de hoge kosten per woning en de consequenties voor de betaalbaarheid. In de prestatieafspraken met de woningcorporaties is en blijft de energietransitie een belangrijk aandachtspunt.

Alle Friese overheden, ook Opsterland, zijn aangesloten bij het duurzaam bouwloket. Inwoners kunnen voor vragen over energiebesparing, isolatie en subsidiemogelijkheden telefonisch en via de mail bij dit loket terecht (www.duurzaambouwloket.nl). Gemeenten kunnen daar ook (tegen meerkosten) speciale producten zoals informatieavonden, warmtebeeldscans of wijkaanpakken inkopen. Uit een evaluatie blijkt dat als gemeenten dit hebben gedaan, dit leidt tot meer adviesvragen bij het bouwloket en meer maatregelen. Opsterland heeft nog geen aanvullende producten ingekocht. Inwoners van Opsterland maken relatief weinig gebruik van de diensten van het bouwloket.

Het gezamenlijke budget voor het duurzaam bouwloket is na 1 april 2019 op. Om 'op zwart gezette loketten' te voorkomen, is aanvullende financiering (door de gezamenlijke gemeenten) tot en met 31 december 2019 nodig. In de tussentijd wordt een voorstel voor een vervolgstructuur uitgewerkt door een intergemeentelijke werkgroep. Opsterland levert daaraan (in samenwerking met de twee andere OWO-gemeenten) een bijdrage.

1.2. Energie duurzaam opwekken

Voor de opwekking van duurzame energie bestaat op dit moment binnen de provincie en de gemeente de voorkeur voor zonne-energie. Grootschalige energieopwekking vindt binnen onze gemeente op dit moment nog niet plaats. Wel is voor de aanleg van 18 ha zonnevelden een Omgevingsvergunning verleend (februari 2019) en zijn er ideeën voor initiatieven.

Een aantal plaatselijk belangen, energiecoöperaties en betrokken burgers laten blijken dat er minder draagvlak is voor de initiatieven voor grootschalige zonnevelden door niet-Opsterland gebonden commerciële partijen. Zij hebben bedenkingen bij de mate waarin participatie mogelijk is en vinden het daarbij belangrijk dat revenuen zoveel mogelijk aan de Opsterlandse gemeenschap terugvallen.

Ons beleid voor de aanleg van zonnevelden is vastgelegd in het ambitiedocument zonne-energie. Dit beleid is echter aan actualisatie toe. Uitdaging daarbij is om een goede balans te vinden tussen de belangen van externe initiatiefnemers voor grootschalige projecten en hun bijdrage aan de gemeentelijke ambitie om 100 ha zonneparken te realiseren enerzijds en de wens van lokale participatie anderzijds. Een opdracht om dit beleid te actualiseren is inmiddels verleend en de verwachting is dat het document medio 2019 wordt opgeleverd.

De plaatsing van windmolens is door provinciaal beleid uitgesloten. In 2018 is in het kader van de streekagenda Zuidoost Fryslân onderzoek gedaan naar de plaatsingsmogelijkheden van windmolens. Hieruit lijken er mogelijkheden voor het opwekken van windenergie te zijn.

De capaciteit van het elektriciteitsnetwerk van Liander beperkt op dit moment de mogelijkheden om grootschalige initiatieven voor het opwekken van duurzame energie op het netwerk aan te sluiten. Voor kleinschaliger initiatieven (bijvoorbeeld zonnepanelen op daken van boerenschuren en kleine zonnevelden < 2ha) zijn de aansluitmogelijkheden beperkt maar groter.

1.3. Warmtetransitie

Als voorloper op de Regionale Energie Strategie is in 2017 in de provincie Fryslân een Friese Energie Strategie (FES) opgesteld. Ambitie is een energieneutraal Fryslân in 2050. Daarvoor zijn diverse

onderzoeken uitgevoerd. Zo is de Warmtekansenkaart Fryslân, oktober 2018 (CE Delft) opgesteld. Onderzocht is op welke wijze in de warmte- en koudevraag wordt voorzien zodanig dat er in 2050 tegen zo laag mogelijke (integrale) kosten voor gebruiker én maatschappij klimaatneutraliteit wordt bereikt. De uitkomsten zijn richtinggevend.

Ook is de Routekaart Fryslân 2030 “Hoe komt Fryslân tot 49% CO₂ reductie in 2030?” ontwikkeld. Voor het energieverbruik is de huidige verbruik voor de provincie beschreven. Vervolgens zijn meerdere scenario's voor het realiseren van de doelstelling uitgewerkt.

De FES en de benoemde studies geven een globaal beeld. Voor Opsterland zijn zon en het gebruik van biomassa belangrijke bronnen. De potentie van geothermie/warmte uit de bodem moet nader worden onderzocht. De resultaten van de onderzoeken worden gebruikt voor het opstellen van de RES.

In het coalitieakkoord is opgenomen dat we niet meewerken aan de realisatie van co-biovergisters.

Een aantal dorpen pakt voor de energietransitie zelf de regie en heeft daarvoor een coöperatie en of een werkgroep opgericht. Voorbeelden zijn: Wijnjewoude, Bakkeveen, Nij Beets, Terwispel en Tijnje. Daarnaast is een Lokale Energie Coöperatie Opsterland actief. Wijnjewoude heeft met de coöperatie WEN (Wijnjewoude Energie Neutraal) een provinciale/landelijke voorbeeldfunctie. Enkele energiecoöperaties geven aan kwetsbaar te zijn en hebben behoefte aan professionele ondersteuning en ontzorging.

1.4 Stimuleren duurzame circulaire economie (onderdeel energietransitie bedrijven)

Op dit moment verleent de gemeente ondernemers een algemeen pakket aan diensten. De gemeente is bezig om deze dienstverlening te verleggen naar initiatieven die te maken hebben met circulaire economie, energietransitie en innovatie. Al de “surplus” werkzaamheden moeten dan betrekking hebben op deze drie aspecten.

Zeven bedrijven hebben meegedaan aan het koploperproject. Dat zijn bedrijven die innovatief zijn en op het terrein van duurzaamheid actief zijn. Daarnaast heeft de gemeente 5 bedrijven een energiescan aangeboden.

Een aantal (grotere) bedrijven, met name in de bouwsector, heeft al ervaring opgedaan met innovatieve en realistische oplossingen voor de energietransitie. Van Wijnen in Gorredijk is daar een voorbeeld van

Ook voor bedrijven geldt de landelijke verplichting om in 2023 hun kantoren op label C te hebben en in 2030 op label A. Tevens hebben bedrijven de verplichting om energiebesparende investeringen te doen, wanneer de terugverdientijd kleiner dan 5 jaar is.

1.5 Gemeente als goede voorbeeld

Gemeentelijke gebouwen en dorpsaccommodaties

Er is geen integraal strategisch beleid voor beheer, verduurzaming en onderhoud van de gemeentelijke gebouwen. In 2018 is het vastgoed in gemeentelijk eigendom geïnventariseerd “Adviesrapport gemeentelijk vastgoed op orde”. De aanbevelingen uit het rapport moeten nog worden uitgewerkt. De opdracht voor het rapport is ruim voor het tot stand komen van het coalitieakkoord, waardoor de aanbevelingen zich niet op duurzaamheid (energiebesparing) richten.

Toch heeft de gemeente de afgelopen jaren grote investeringen gedaan in energiebesparing en energietransitie. Voorbeelden daarvan zijn:

- Verduurzaming Wetterwille Gorredijk 2017/2018/2019 (energiebesparing, zonnepanelen, biomassakachel, laadpalen voor auto's en fietsen)
- Dakisolatie Lycklamahûs (2015).
- Energielabel gemeentehuis van G naar B (2012).

Vanaf 2023 moeten kantoorgebouwen (kantoorfunctie>100m²) minimaal een C label hebben. Het gemeentehuis in Beetsterzwaag voldoet daaraan met een B label en het kantoor in Gorredijk wordt nu verbeterd en krijgt waarschijnlijk een A label. In het energieakkoord is afgesproken dat in 2030 kantoorgebouwen een A-label hebben.

De gemeente heeft energiebesparingsmaatregelen genomen in dorpsaccommodaties die in eigendom zijn van de gemeente, zoals:

- Warm dak sportzaal MFC de Wier te Ureterp.
- EPDM zonnecollectoren. MFC.Bakkeveen (buitenzwembad).
- Afdek deken buitenzwembad De Delte te KorteZwaag.

De gemeente verricht ook extra inspanningen bij nieuwbouw ((B)ENG) en renovatie van schoolgebouwen:

- Bij MFA Loevestein Gorredijk (2016) en Lippenhuizen (2018) zijn hogere isolatiewaarden gerealiseerd dan op dat moment wettelijk vereist.
- De raad heeft begin 2019 aangegeven ernaar te willen streven dat nieuwe schoolgebouwen energieneutraal worden gebouwd.

De gemeente heeft een subsidieregeling voor de nieuw- en verbouw van dorpshuizen. Deze regeling wordt vernieuwd. De bedoeling is dat de nieuwe regeling na de zomervakantie 2019 in de raad wordt geagendeerd voor vaststelling. Naast deze subsidieregeling wordt een regeling ontwikkeld die zich richt op de duurzame exploitatie van de dorpshuizen. Belangrijk onderdeel daarvan is energiebesparing en daarmee het besparen van kosten.

De gemeente koopt duurzame energie (elektriciteit) in.

Gemeentelijke mobiliteit

Een aantal (23) voertuigen van de buitendienst is afgeschreven en moet worden vervangen. Door een onderzoek heeft team uitvoering inzichtelijk gemaakt hoe wij ons eigen wagenpark kunnen verduurzamen. Welke voertuigen en hoeveel op elektriciteit en duurzame brandstoffen gaan rijden moet nog in een definitief plan worden vertaald.

Openbare ruimte

In 2017 is een begin gemaakt met het vervangen van motorisch gereedschap zoals kettingzaag, bladblazer en bosmaaier, naar elektrisch gereedschap. Voor de verdere vergroening van dit gereedschap moet nog een plan worden opgesteld.

Ook heeft de gemeente duurzame maatregelen uitgevoerd zoals het aanleggen van fietspaden van beton in plaats van asfalt en intelligente LED-verlichting bij wegen/lantaarnpalen. Bij de aanbesteding van werken moeten aannemers aan duurzaamheidseisen voldoen.

Kengetallen energietransitie

Als het gaat om hernieuwbare energie (schone, duurzame en onuitputtelijke energie die het leefmilieu niet schaadt) scoort Opsterland beter dan het landelijk gemiddelde (7,5% versus 5,9%, 2016). Ook wordt er in Opsterland meer zonne-energie opgewekt dan landelijk (49,0 versus 33,7 kW per 1000 inwoners, 2017). Voor wat betreft elektrische laadpunten en tankpunten voor biobrandstoffen/groen

gas scoort Opsterland - net als andere noordelijke plattelandsgemeenten - ruimschoots onder het landelijk gemiddelde (bron: waarstaatjegemeente.nl).

Inbreng inwoners en raadsleden

Mede op basis van inbreng die wij hebben opgehaald uit gesprekken met inwoners in het kader van de ontwikkelagenda worden maatregelen geformuleerd. Daarnaast hebben raadsleden op een bijeenkomst aangegeven wat zij belangrijk vinden. Aanvullend hierop is onderstaande meegegeven. Hier gaan wij rekening mee houden bij de uitvoering van de ontwikkelagenda.

Inwoners

- creativiteit en kennis bij inwoners en organisaties aanboren
- zorgen voor lokale opbrengsten
- uitwisselen kennis & informatie faciliteren
- samenwerkingsverbanden faciliteren
- voor onafhankelijke informatie en goed advies zorgen
- als gemeente het goede voorbeeld geven

Raadsleden

- ambitieus maar ook realistisch zijn
- voor draagvlak / acceptatie zorgen
- ruimte voor flexibiliteit en innovatie houden

Wat willen we bereiken?

1. Energie Besparen

Energiebesparing in 2030 van 25%, ten opzichte van het totale verbruik van onze gemeente in 2018. In het coalitieakkoord is opgenomen dat we daarvoor in de komende drie raadsperiodes, per raadsperiode 50.000 MWh willen besparen.

2. Energie duurzaam opwekken

In het coalitieakkoord staat de ambitie om in deze raadsperiode tot 2022,100 hectare aan zonneparken (100.000 MWh) te realiseren.

De suggestie kan hierin gelezen worden dat dit land gebonden zonneparken zijn. Zonneparken kunnen echter ook op een dak of op water liggen. Onder andere omdat Liander aangeeft onvoldoende capaciteit te hebben om op zo'n korte termijn grootschalige arealen aan zonnevelden op het elektriciteitsnetwerk aan te sluiten, vertalen we deze ambitie in het opwekken van ongeveer 100.000 MWh aan elektriciteit middels zonnepanelen op land, water en dak en waar mogelijk door wind.

De gemeente vindt bij alle grootschalige opwek participatie belangrijk. In het Ontwerp van het Klimaatakkoord (p 156) wordt dit vertaald in een evenwichtige eigendomsverdeling in een gebied, waarbij gestreefd wordt naar 50% eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven). Afhankelijk van de uitkomsten van het definitieve Klimaatakkoord anticiperen wij hierop.

3. Warmtetransitie

In 2021 heeft iedere dorp/wijk de beschikking over een warmteplan/energietransitieplan.

Voor onze dorpen moet de mate waarin alternatieve bronnen voor verwarming, zoals geothermie, biomassa en biogas en kleinschalige (dorps)vergisters potentie hebben zoveel mogelijk duidelijk zijn. Er zijn echter veel ontwikkelingen als het gaat om alternatieve energiebronnen en energiedragers en er zijn nog veel onduidelijkheden. In de plannen moet daarom voldoende ruimte zijn om op belangrijke ontwikkelingen in te kunnen spelen.

4. Bedrijven:

Bedrijven in onze gemeente investeren in verduurzaming en energiebesparing in hun bedrijfsprocessen en hun gebouwen en/of leveren betaalbare, realistische en innovatieve diensten en producten die dragen aan de versnelling van de energietransitie in Opsterland. De bedrijven waarin Opsterland een belang heeft (Caparis en Omrin) geven daarin het goede voorbeeld.

5. Gemeente als goede voorbeeld:

Gemeentelijke gebouwen

Het geheel van de gebouwen waarvoor wij verantwoordelijk zijn, is in 2035 energieneutraal. Daarbij houden wij er rekening mee dat niet alle monumentale gebouwen energieneutraal kunnen worden gemaakt. Wij willen dat bij andere gebouwen compenseren.

Schoolgebouwen, sport, dorpshuizen

Deze gebouwen hebben een maatschappelijke functie en daardoor ook een belangrijke voorbeeldfunctie.

- De nieuwbouw voor scholen is energieneutraal. Bij renovatie/verbouw is energieneutraal het streven.
- Sportverenigingen en dorpshuisbesturen investeren in het verduurzamen van hun accommodaties.

Gemeentelijke mobiliteit

In 2035 willen wij dat de gemeentelijke mobiliteit energieneutraal is. Bij vervanging zetten wij (waar mogelijk en realistisch) in op voertuigen die rijden op elektriciteit, groen gas, blauwe diesel of waterstof.

Openbare ruimte

De aanleg, het beheer en het onderhoud van onze openbare ruimte is duurzaam. Door het gebruik van duurzamer materialen en beheersvormen zijn lagere onderhoudsintervallen nodig waardoor energie wordt bespaard.

Onze eigen mensen stralen duurzaamheid uit

Onze medewerkers zijn zich bewust van de voorbeeldfunctie die onze organisatie heeft en dragen dat uit.

Wat gaat we beter/ meer/ anders doen in de periode t/m 2022?

Regionaal samenwerken

De impact van de energietransitie is groot en heeft invloed op iedereen. Samenwerking/participatie is belangrijk. We zoeken actief naar mogelijkheden voor samenwerking met collega overheden/maatschappelijke organisaties en bedrijven die de aanpak kunnen versterken. Dat is in OWO-verband, streekagenda en in de Regionale Energie Strategie (RES, provinciebreed). Het uitvoeren van onderzoeken voor de energietransitie, zoals de potentie van geothermie, de inzet van biomassa en biogas, wordt bij voorkeur regionaal gecoördineerd. Daarnaast willen we bij de provincie bereiken dat er ruimte is voor de inzet van de zogenaamde kleine windmolens met een ashoogte van ca. 15 meter.

Enquête energiegedrag uitvoeren

In de ambitie om energie te besparen wordt niet alleen naar de harde maatregelen als isoleren gekeken. Een belangrijke factor is ook om middels gedrag energiebewuster te worden en hierdoor energie te besparen. In 2019 zal middels een enquête het huidige energiegedrag in beeld worden gebracht. Deze zal als 0-meting fungeren

Met ieder dorp een energieplan opstellen

Met de dorpen (werkgroepen energietransitie, energiecoöperaties, plaatselijke belangen, betrokken inwoners) stellen we energieplannen op ,waarbij we zoveel mogelijk aansluiten bij al bestaande initiatieven. Om inzicht te vergroten bieden wij onze dorpen de mogelijkheid aan om bijvoorbeeld met de energiemixmethode de energiebehoefte van het eigen dorp te verduurzamen. Het in beeld brengen van de potentie, haalbaarheid, betrouwbaarheid, betaalbaarheid en acceptatie speelt hierbij een belangrijke rol.

Als pilot beginnen we in 2019 met vier dorpen, waarbij we gebruik maken van de ervaringen van onder andere WEN. De in de pilots opgedane kennis gebruiken we vervolgens in de overige dorpen waar we in 2020 beginnen. Insteek is dat de uiteindelijk plannen van de dorpen zelf zijn.

Woningcorporaties worden betrokken bij het opstellen van plannen in de dorpen waar zij bezit hebben.

De dorpen faciliteren bij de uitvoering van die plannen

Zodra de energieplannen klaar zijn, faciliteren we de dorpen bij de uitvoering. Voor de uitwerking en uitvoering van de lokale (energietransitie)plannen werken we een stappenplan uit, waar dorpen gebruik van kunnen maken. Waar nodig bieden wij ondersteuning aan.

WEN faciliteren bij de uitvoering van het plan voor Wijnjewoude

Met WEN zijn al afspraken gemaakt over de ondersteuning bij de uitvoering. Zo zal de gemeente een financiële bijdrage leveren aan een programmamanager die ervoor helpt te zorgen dat de plannen in Wijnjewoude worden uitgevoerd. Ook dit levert weer ervaring op die in de andere dorpen wordt gebruikt.

Een aanjaagcampagne onder ondernemers houden

De aanjaagcampagne onder ondernemers doen we samen met het ambassadeursteam van 16 vooruitstrevende ondernemers. Gemeentelijke dienstverlening wordt vooral gericht op stimuleren van initiatieven die te maken hebben met circulaire economie, energietransitie en innovatie. In eerste instantie ligt de focus op de energietransitie. Daarbij is de insteek om ondernemers te enthousiasmeren om duurzaamheidsmaatregelen te nemen om economische redenen: rendement, imago en daarmee de toekomstbestendigheid van het bedrijf.

Ondernemers een bijdrage in de kosten van een energiescan aanbieden

Bedrijven die geïnteresseerd zijn, bieden we een bijdrage in de kosten van een energiescan aan. Dit geeft ondernemers inzicht in welke maatregelen (het meeste) rendement opleveren. De uiteindelijke uitvoering van de maatregelen is de verantwoordelijkheid van de ondernemers zelf.

Ondernemers uitdagen om producten en diensten te ontwikkelen voor de energietransitie

Naast focus op de bedrijven om naar hun eigen “energiehuishouding” te kijken, dagen we bedrijven uit producten en diensten te ontwikkelen om de energietransitie te realiseren gekoppeld aan aantrekkelijke financiële arrangementen. Denk hierbij vooral aan de IT-gerichte bedrijven, financiële dienstverleners, bouwbedrijven, glaszetters, installateurs, witgoedketens en energieadviseurs.

Samen met inwoners, ondernemers en professionals een model voor een energieloket uitwerken

In 2019 gaan we met (initiatiefgroepen in) de dorpen, ondernemers en professionals bespreken hoe een energieloket (voor inwoners en ondernemers) eruit moet zien. We toetsen daarbij ons idee dat dit een netwerk moet zijn van (dorps)ambassadeurs, energie’ondernemers en professionals werkzaam op dorps-, regionaal en provinciaal niveau, dat zoveel mogelijk aansluit bij de al aanwezige structuren. Doel van het netwerk is het optimaal uitwisselen van kennis, deskundigheid en ervaringen, zodat passende (onafhankelijke) informatie en advies dichtbij en toegankelijk (fysiek, telefonisch en via het web) aan inwoners, ondernemers en initiatiefgroepen aangeboden kan worden. Bij het ontwikkelen van het model betrekken wij onze OWO-partners en vervolgens onze partners binnen de streekagenda. Zodra het model is ontwikkeld, draagt de gemeente eraan bij dat dit operationeel wordt.

We gaan kijken of het Duurzaam Bouwloket onderdeel van dit netwerk kan/moet zijn en zo ja hoe het de meeste toegevoegde waarde heeft. In de tussentijd dragen we bij aan de instandhouding van het Duurzaam Bouwloket in de periode 1 april – 31 december 2019.

Kaders voor het opwekken van duurzame energie uitwerken

In 2019 bespreken we met dorpen, energiecoöperaties, ondernemers, boeren (o.a. in relatie tot het vervangen van asbestdaken) en relevante partners (o.a. Liander, provincie) de mogelijkheden, randvoorwaarden (locaties, omvang, energieopslag, lokale participatie, landschappelijke inpassing e.d.) en belemmeringen voor energieopwekking (klein-, middelgroot- en grootschalig). We zoeken daarbij afstemming/aansluiting bij de regionale energiestrategie.

Deze kaders vertalen in beleid

De uitkomsten vertalen we in beleid (o.a. in het ambitiedocument zonne-energie en na de inwerkingtreding van de omgevingswet in de omgevingsvisie en het omgevingsplan).

Initiatieven voor het opwekken van duurzame energie stimuleren en faciliteren

De gemeente stimuleert initiatiefnemers om passende plannen te ontwikkelen en faciliteert hen bij de uitvoering daarvan. De gemeente gaat met partners in overleg over of/hoe belemmeringen weg te nemen.

De meerwaarde van een gemeente-brede/gemeentelijke energiecoöperatie onderzoeken

Met inwoners van de dorpen en met de reeds aanwezige energiecoöperaties wordt onderzocht of/hoe een gemeente-brede energiecoöperatie meerwaarde heeft om bestaande en nieuwe dorpscoöperaties te faciliteren bij het vraagstuk en uitdagingen van de energietransitie.

Een aantal gemeenten heeft ervaring met een eigen energiecoöperatie of energiebedrijf, welke (op eigen gronden) duurzame energie opwekken. Hun ervaringen worden meegenomen in het onderzoek. De bovengenoemde twee sporen van het onderzoek krijgen een vertaling in een advies dat onderdeel wordt van het uitvoeringsplan energietransitie

Strategisch beleid ontwikkelen voor onze gebouwen

Voor de gemeentelijke gebouwen (gemeentelijk eigendom) gaan we strategisch beleid ontwikkelen waarin duurzaamheid en verduurzaming als onderdeel is opgenomen. Onderdeel daarvan kan zijn het verkopen van gemeentelijk vastgoed aan een externe partij om het vervolgens verduurzaamd terug te huren. We gaan onderzoeken of dit een aantrekkelijk scenario voor de gemeente kan zijn.

Energiescan en energie-advies aanbieden aan scholen, sportclubs, dorpshuizen en MFA's

We willen de verduurzaming van schoolgebouwen, sportaccommodaties, dorpshuizen en MFA's stimuleren. Voor de niet recent gebouwde of binnenkort te vervangen schoolgebouwen, bieden wij de schoolbesturen aan de mogelijkheid aan om op onze kosten, een energiescan uit te laten voeren. Ongeacht de eigendomssituatie bieden wij dit ook alle besturen van dorpshuizen en MFA's aan. Voor de gebouwen in gemeentelijk eigendom controleren we of de warmte- en koude systemen optimaal zijn afgesteld. Dit willen we periodiek herhalen.

Alle sportverenigingen in onze gemeente krijgen in 2019 de mogelijkheid om een energiescan uit te laten voeren (door Sportstroom). De kosten worden gedragen door de provincie Fryslân en de gemeente. Deelnemende verenigingen krijgen ook advies over subsidiemogelijkheden die beschikbaar zijn voor het nemen van maatregelen. Het project wordt getrokken door SportFryslân,

Meerwaarde onderzoeken van een revolving fund voor duurzaamheidsmaatregelen door scholen, sportclubs, dorpshuizen en MFA's

Voor de financiering van duurzame maatregelen voor deze basisvoorzieningen willen we de toegevoegde waarde van een revolving fund onderzoeken, daar waar er onvoldoende toegang is tot goedkope leningen..

Vergroenen van de starterslening

De gemeente gaat een starterslening alleen verstrekken aan een starter op de koopwoningmarkt als de betreffende woning ook energiezuiniger / energieneutraal wordt gemaakt. De verordening Starterslening Opsterland 2016 passen wij daarvoor aan.

De ‘Verordening Verzilverlening gemeente Opsterland 2019’ vaststellen

Met een Verzilverlening kunnen inwoners (boven de 57 jaar) een lening van tussen de 2.500 en 20.000 euro krijgen. Het geld mag gebruikt worden voor het levensloopbestendig, duurzaam en/of asbestvrij maken van het huis.

De mogelijkheden onderzoeken om duurzaamheidseisen te stellen aan nieuwbouw

We gaan onderzoeken of/in welke situatie het mogelijk en wenselijk is om aanvullende duurzaamheidseisen aan nieuwbouw te stellen, bovenop de landelijke regels.

Het gemeentelijk wagenpark en gereedschap vergroenen

Voor de 23 afgeschreven en te vervangen voertuigen van de buitendienst komen waar mogelijk voertuigen terug die rijden op: elektriciteit, groengas, waterstof en transitie brandstof (blauwe diesel of vergelijkbaar). De vervanging van de voertuigen vindt niet in een keer plaats, maar wordt uitgesmeerd over meerdere jaren, onder andere om beter te kunnen inspelen op technische ontwikkelingen. Naast de vervanging van voertuigen, gaan wij de mogelijkheid onderzoeken om ook tractoren, maaiers etc. op een niet-fossiele brandstof te laten rijden (blauwe diesel of vergelijkbaar). Ook wordt een plan gemaakt voor het verder vergroenen van het motorisch gereedschap. Een plan voor de vervanging van de voertuigen en het gebruik van duurzame brandstoffen/energie wordt uitgewerkt en separaat voorgelegd.

Een net van laadpalen aanleggen

Voor het (verder) elektrificeren van het wagenpark moeten (bij de werven in Ureterp en Gorredijk) een aantal laadpalen worden aangelegd. Ook willen we bij het gemeentehuis een aantal laadpalen plaatsen. De laatste worden onderdeel van een net van laadpalen door de gehele gemeente. Hiervoor wordt in 2019 een onderzoek/inventarisatie verricht op basis waarvan we in 2020 een beleidsvoorstel uitwerken dat onderdeel wordt van het GVVP. Aandachtspunt daarbij is de beschikbaarheid van laadpalen bij openbare instellingen. Voor de uitvoering willen we zoveel mogelijk afspraken maken met marktpartijen. Particulieren met een elektrische auto die op eigen terrein geen ruimte hebben voor een laadpaal, krijgen in principe toestemming die in de openbare ruimte te plaatsen in de directe omgeving (kleiner dan 250 meter van de woning). Verder wordt nadrukkelijk gekeken om tot laadpleinen te komen waar bijvoorbeeld 6 tot 10 elektrische auto's gelijktijdig slim kunnen laden. Wij gaan per initiatief optie bekijken om de aanleg van laadpalen als eis bij de aanleg van zonneparken op te nemen.

Inventariseren welke openbare ruimte geschikt is voor het opwekken van zonne-energie

Voor het verder verduurzamen van de aanleg, het beheer en het onderhoud van onze openbare ruimte zijn op dit moment geen extra inspanningen nodig. Wel willen we inventariseren welke openbare ruimte, die wij in eigendom hebben, geschikt is voor de (tijdelijke) plaatsing van zonnepanelen. Daarbij denken we aan “dubbel” ruimtegebruik zoals het aanbrengen van een overkapping met zonnepanelen boven parkeerterreinen, maar ook aan het plaatsen van zonnepanelen bij bijvoorbeeld pompen en bruggen.

Uitvoeringsplan energietransitie opstellen

In 2019 wordt een uitvoeringsplan energietransitie opgesteld. Het bovenstaande wordt daarin verder uitgewerkt. Bewustwording en het creëren van draagvlak en eigenaarschap is daarbij heel belangrijk. Daarvoor is communicatie een belangrijk middel.

Communicatie #EnergieinOpsterland

#EnergieinOpsterland moet gaan leven > Herkenning
Samenbrengen van verschillende werelden > Bedrijven, Inwoners, onderwijs, overheid
Transitie betekent anders denken > 'Oars as oars' doen
Hoe concreter hoe beter > Houd het kort

Rol gemeente

Informeren

Verbinden

Goede voorbeeld geven

Vernieuwen

Doelgroepen

Inwoners

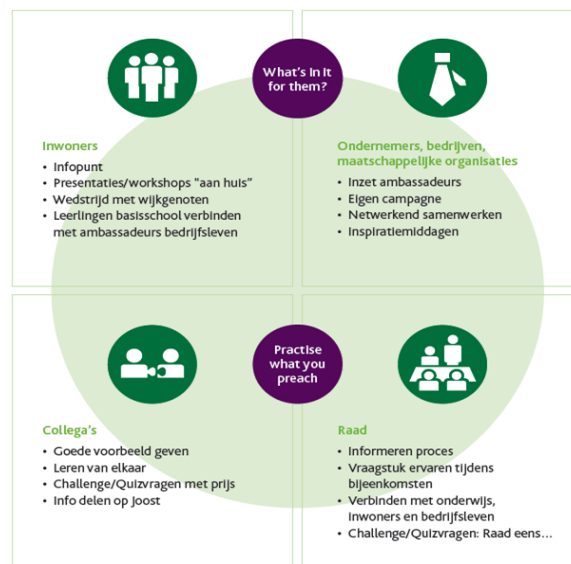
Ondernemers, bedrijven,
maatschappelijke organisaties

Collega's

Raad

Het thema 'Energie' raakt iedereen. Om de energietransitie voor elkaar te krijgen is de betrokkenheid van inwoners, ondernemers, bedrijven en maatschappelijke organisaties onmisbaar. Daarom is het belangrijk dat we zoveel mogelijk mensen weten te bereiken, te inspireren en te enthousiasmeren. We zetten passende middelen in voor de verschillende doelgroepen:

1. Inwoners
2. Ondernemers, bedrijven en maatschappelijke organisaties
3. Collega's
4. Raad

Die passende middelen bedenken we niet allemaal zelf. Inwoners geven aan waar ze behoefte aan hebben en bedrijven delen hun groene drijfveer. Met persoonlijke gesprekken en meerdere bijeenkomsten (o.a. een dorpenetwerkbijeenkomst) houden we vinger aan de pols en spelen we in op de wensen van het dorp. We halen op wat er leeft bij de doelgroepen en communiceren vanuit hun context. We bieden on- en offline een podium aan voor goede voorbeelden (klein en groot) uit alle dorpen en wakkeren op deze manier het enthousiasme aan.

De gemeente hoeft niet altijd (te nadrukkelijk) afzender of aanjager te zijn van de energietransitie, mensen kijken tegenwoordig meer opzij (wat doet mijn buurman, wat doen mijn vrienden?) dan omhoog (wat zegt mijn gemeente?).

De projectgroep 'Energietransitie' heeft een kernteam, maar het onderwerp is van de hele gemeentelijke organisatie. We laten het thema leven door wekelijks actualiteiten digitaal te delen op Joost, maar zorgen ook voor allerlei fysieke uitingen in het gemeentehuis: bord speciaal voor #EnergieinOpsterland.

We zullen de raad daarnaast structureel op de hoogte houden van het proces door middel van vooraf geplande bijeenkomsten. Op ieder evenement, bijeenkomst of actie zetten we in op verbinding tussen de verschillende doelgroepen zodat zij onderling lijntjes met elkaar leggen.

Wat kost dat en hoe wordt dat betaald?

	2019	2020	2021	2022	IKS	Opmerkingen
<i>Regionaal samenwerken</i>						
Bijdrage aan RES (onderzoeken e.d.)	13.500	13.500	13.500		I	conform aanvraag
<i>Energie besparen</i>						
Enquête energiegedrag	4.000				I	
<i>Plan per dorp</i>						
Opstellen plannen (energiemixmethode)	30.000	90.000	90.000		I	
Faciliteren uitvoering plannen WEN	30.000				I	Conform B&W-besluit
Begeleiding uitvoering plannen overige dorpen	40.000	150.000	120.000	90.000	I	
Faciliteren initiatiefgroepen/dorpsambassadeurs	17.500	17.500	17.500	17.500	S	
<i>Economie/bedrijven</i>						
Aanjaagcampagne	-	-	-	-		Vanuit regulier budget EZ
Bijdrage energiescans (jaarlijks 30)	4.000	12.000	12.000		I	Streekagenda Zuidoost Fryslân biedt 20 scans aan in 2019
<i>Energieloket</i>						
Uitwerken model	5.000				I	
Bijdrage in stand houding loket	4.500	10.000	10.000	10.000	S	2019: bijdrage in stand houden Duurzaam Bouw loket
<i>Grootschalige energieopwekking</i>	-					
Uitwerken mogelijkheden & randvoorwaarden energieopwekking	5.000				I	
Vertaling in beleid (ambitiëdocument, omgevingsvisie en -plan)	-					Vanuit budget invoeren Ow
Stimuleren en faciliteren initiatieven	-					Ambtelijke inzet
Onderzoek energiecoöperaties + evt. uitwerking in gemeentelijke energiecoöperatie	-					Indien gemeentelijke coöperatie middelen via apart raadsvoorstel
Faciliteren energiecoöperaties	-					Mee te nemen bij begeleiding uitvoering plannen dorpen
<i>Gemeente als voorbeeld</i>						
Ontwikkelen strategisch beleid verduurzaming gemeentelijk vastgoed	10.000				I	
Maatregelen verduurzaming gemeentelijk vastgoed		P.M.	P.M.	P.M.		Meerkosten onderhoudsbudget (renovatie) voor isolatie en gebruik duurzame materialen en installaties. Rekening houden met wettelijke eisen en terugverdientijd.
Energiescans scholen, sportgebouwen en dorpshuizen/MFA's en check afstellingen w armte-/koudesystemen	15.500				I	
Onderzoek toegevoegde waarde revolving fund maatregelen verduurzaming scholen, sportgebouwen en dorpshuizen/MFA's	2.500				I	
Vergroenen startersregeling	-	-	-	-		Er is € 1.350.000,- beschikbaar in een revolving fund bij de SVn voor startersleningen. Vooralsnog lijkt een aanvullend bedrag niet nodig.
Vergroenen gemeentelijk w agenpark en motorisch gereedschap	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.		Zoveel mogelijk uit reguliere begroting. Voor evt. extra benodigde middelen w ordt separaat (raads)voorstel ingediend.
Meerkosten gebruik niet-fossiele brandstoffen voor gemeentelijk w agenpark	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.		Iidem
(Locatie)onderzoek aanleg net van laadpalen	10.000				I	
Aanleg net van laadpalen		P.M.	P.M.	P.M.		Aanleg zoveel mogelijk door de markt
Aanleg elektrische laadpalen voor gemeentelijk w agenpark (Ureterp en Gorredijk) en bij gemeentehuis					I	8 laadpalen: € 40.000,- uit reguliere begroting
Inventariseren en uitvoeren mogelijkheden energie opw ekken openbare ruimte	7.500	P.M.	P.M.	P.M.	I	Uitgangspunt: investeringen verdienen zich (zoveel mogelijk) terug.
<i>Communicatiecampagne</i>						
Inhuur communicatie	30.000				I	
Kosten uitingen	30.000	12.500	12.500	12.500	I	Så, w ebsite, app, visuele ondersteuning
Kosten evenementen / bijeenkomsten						
Intern						
Conferenties/bijeenkomsten	3.000	3.000	1.000	500	I	
Raad (energiemix)	7.500	5.000	5.000	2500	I	
	3.000	1.000	500	500	I	
<i>Uitvoeringsplan energietransitie</i>						
Inhuur externe deskundigheid	80.000				I	
Totaal (structureel)	22.000	28.000	28.000	28.000		
Totaal (incidenteel)	331.000	287.000	254.000	106.000		
Totaal	353.000	315.000	282.000	134.000		
Middelen beschikbaar structureel	28.000	28.000	28.000	28.000		
Middelen beschikbaar incidenteel	325.000	280.000	140.000	0		
Middelen extra nodig structureel	0	0	0	0		
Middelen extra nodig incidenteel	6000	7000	114000	106000		
Totaal extra nodig	6.000	7000	114000	106000		

- IKS: uitgaven I=incidenteel, S=structureel, K=krediet.
- Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van subsidies
- Voor de financiering van diverse maatregelen (P.M.-posten) worden separate voorstellen ingediend op basis van uitkomsten onderzoek/inventarisaties/beleidsaanpassingen.
- De eventuele Rijksbijdrage voor de energietransitie is nog niet bekend.